

Sídliště z doby halštatské z Podhoří u Lipníku nad Bečvou, okr. Přerov

Hallstatt settlement in Podhoří near Lipník nad Bečvou, distr. Přerov

Arkadiusz Tajer

Abstrakt

V létě roku 2002, během výstavby dálnice D 47 Lipník nad Bečvou – Ostrava, proběhl záchranný archeologický výzkum v lokalitě Podhoří, v trati „Shony“. Lokalita leží v Bečevské bráně (jihozápadní části Moravské brány) na pravém břehu řeky Bečvy, asi 3,5 km od jejího současného toku a cca 0,9 km od úpatí Oderských vrchů.

Během výzkumu bylo na ploše o rozloze cca 2,3 ha prozkoumáno celkem 189 sídlištních objektů datovaných do období halštatu. Většinu prozkoumaných objektů reprezentovaly sloupové jamky, v pěti případech uspořádané do přehledných systémů, které dle tvaru, vnitřního rozmístění jamek a velikosti je možné rozdělit do čtyř druhů nadzemních staveb. Všechny stavby byly rozestavěny do půlkruhu kolem centrálního prázdného prostoru, na ploše o délce cca 100 m a šířce cca 50 m. Ostatní sídlištní objekty, jako zásobní či pracovní jámy, se nacházely mimo centrální prostor na východním i západním okraji sídliště.

Halštatské sídliště v Podhoří je příklad osady s pravidelným vnitřním rozplánováním zástavby koncentrované kolem centrálního prostoru a připomínající dvorcovou zástavbu, se kterou se ojediněle můžeme setkat i na jiných sídlištních z toho období. Kus železné kovářské strusky, objevený v jednom z objektů, je nepřímým důkazem místní metalurgické produkce.

Abstract

An archaeological research was done in summer 2002 during the construction of the D47 Highway Lipník nad Bečvou – Ostrava. The site is called Podhoří, track “Shony” and it lies in the Bečevská brána (south-west part of the Moravská brána) on the right bank of the Bečva River, approx. 3.5 km from its current flow and 1.5 km from the Oderské vrchy foothills. During this research of approximate area 2.3 ha we have examined 189 settlement objects which can be dated to the Hallstatt period. Majority of these objects were post holes. In 5 cases these post holes were arranged into regular structures which can be, based on the shape, inner disposition of the holes and size, divide into 4 kinds of above-ground buildings. All structures were built in semi-circle around the central empty space on the area of 133 meters in length and 55 meters in width. The rest of the settlement objects – storage and labor pits – were located on the eastern and western border of the settlement. Hallstatt settlement in Podhoří is an example of the village with exact inner construction planning concentrated around the central space and reminding of the fenced structure. We can meet this type of construction on another settlements from this period. An indirect evidence of the metallurgy production is a piece of iron slag founded in one of the objects.

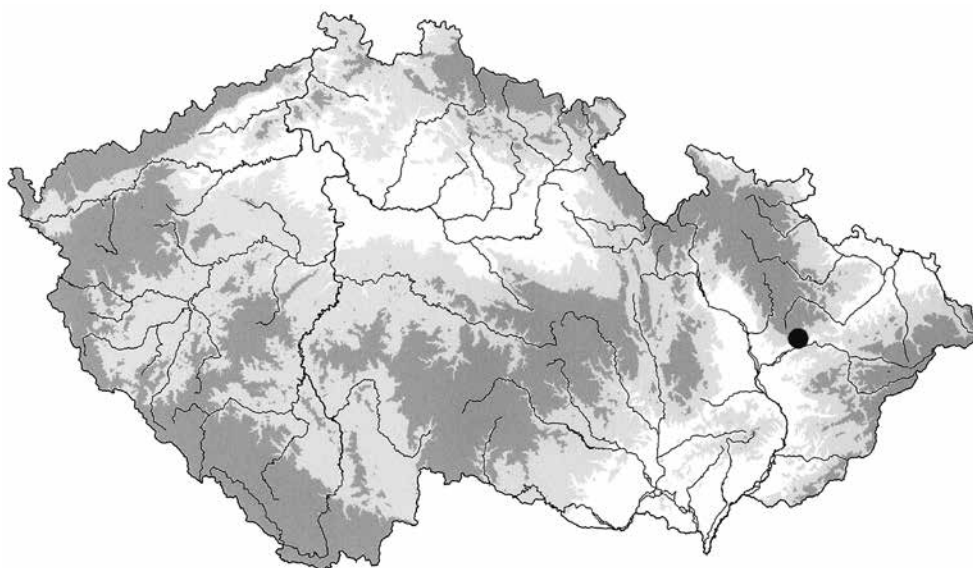
Klíčová slova: Moravská brána – doba halštatská – sídliště

Key words: Moravian gate – Early Iron Age – settlement

Úvod

Rozsáhlé zemní práce spojené s výstavbou dálnic a silnic jsou vždy velkým zásahem do přírodní krajiny, která je tak svým způsobem ničena a transformo-

vána. Zároveň to ale představuje výjimečnou příležitost pro archeologii, která má díky tomu šanci na objevení a prozkoumání nových, dosud neznámých lokalit. Stejně tomu bylo při výstavbě dálnice D47 Lipník nad Bečvou – Ostrava. Mezi několika před-

Obr. 1 Lokalizace polohy lokality. – Fig. 1 Location of the site.

nostně vytyčenými lokalitami s předpokládaným výskytem pravěkých aktivit byla nalezena i lokalita Podhoří u Lipníka nad Bečvou.

Práce na nalezišti proběhly v období od 6. června 2002 do 15. července 2002 za horkého letního počasí s častými bouřkami, které pravidelně zaplavovaly lokalitu. Zaměstnancům Archeologického centra v Olomouci (dříve Ústav archeologické památkové péče v Olomouci) se podařilo prozkoumat pozoruhodnou lokalitu ze starší doby železné.

Popis lokality a archeologických objektů

Archeologická lokalita Podhoří, v trati „Shony“, leží v jižní části Moravské brány na mírně zvlněné terase nad pravým břehem řeky Bečvy, vzdáleným cca 3,5 km od její dnešního toku a cca 1,5 km od úpatí Oderských vrchů, části Malého Jeseníku.

Sídliště odkryté výzkumem se nacházelo na plošině s dokonalým výhledem do prostoru Moravské brány, která je v těchto místech široká cca 5,2 km a jde o její nejužší úsek uzavřený mezi Oderskými vrchy a Podbeskydskou pahorkatinou. Lokalita leží v nadmořské výšce 300 m n. m., nejbližší prudce stoupající kopce mají výšku cca 600 m n. m. (Juřacka 589 m n. m., Kopánky 584 m n. m., Obírka 622 m n. m.).

Údolí řeky Bečvy leží přibližně na kótě 235 m n. m. a terasa s pravěkým osídlením s mírným jižním sklonem směrem k údolí Bečvy má nadmořskou výšku v rozmezí 250 až 310 m n. m. Nejbližší zdroje vody pro sídliště představovaly potok Jezernice, vzdálený

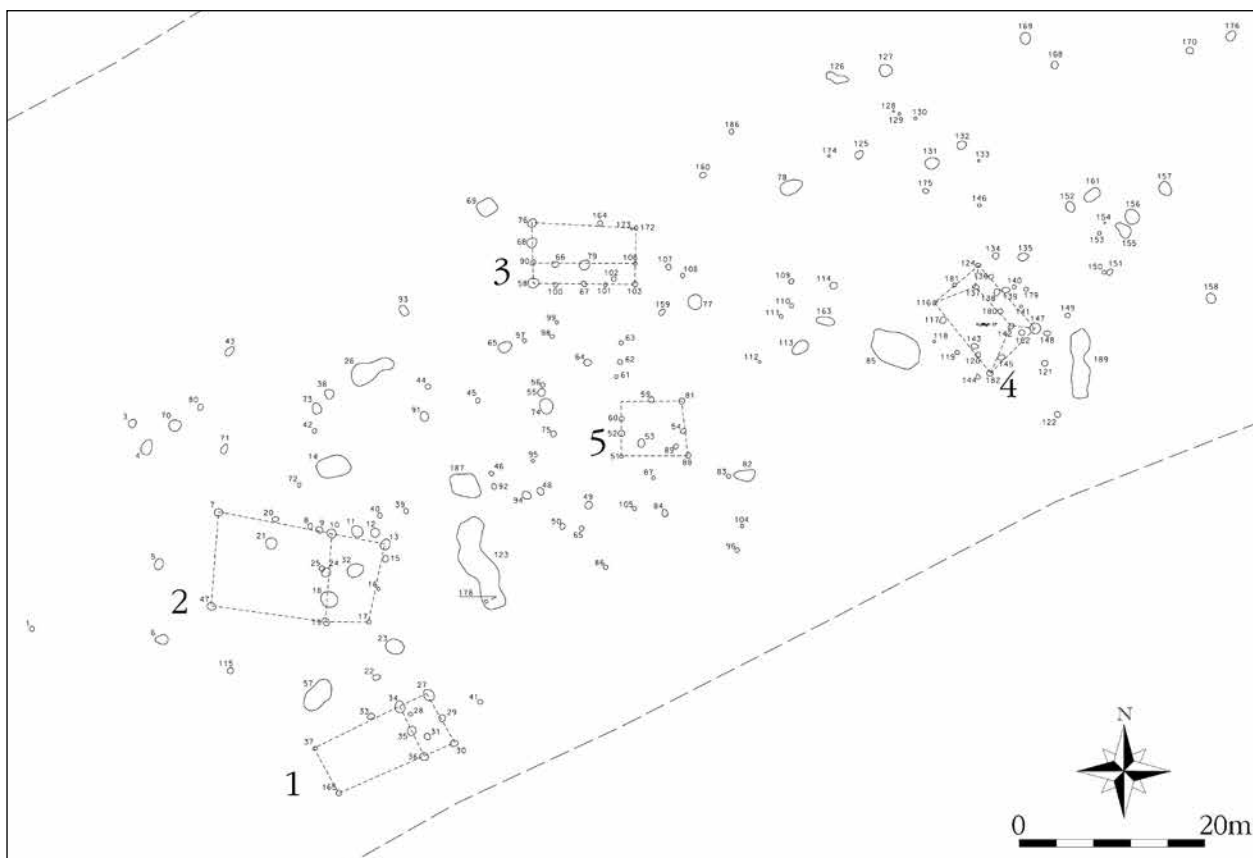
cca 580 m východním směrem od lokality, a západním směrem cca 550 m vzdálený bezejmenný sezónní potok.

Plochu pravěké osady v době výzkumu příkrývala ornice o tloušťce cca 0,50 m. Geologické podloží je zde tvořeno eolickými sedimenty, sprašemi a sprašovými hlínami pleistocenního stáří (Czudek 1997, 42–43).

Plocha výzkumu o výměře 2,25 ha, s rozměry 250 m na délku a 90 m do šířky, byla skrývána těžkou technikou a následně postupně ručně dočištěna. Archeologické objekty v celkovém počtu 189 se koncentrovaly na ploše o délce 133 m a šířce 55 m a byly seskupené do tvaru nepravidelného půlkruhu, jehož vrchol se nacházel v centrální části skryté plochy a jeho krajní body se dotýkaly jižního okraje plochy (obr. 2). S ohledem na popsany tvar se můžeme domnívat, že osada měla kruhový půdorys s prázdným prostranstvím uprostřed a že neodkrytá část osady se nachází jižně od tělesa dálnice.

Většinu nalezených objektů představují sloupové jámy a křulové jamky, kterých bylo prozkoumáno 135. Ostatní objekty reprezentují sídlištní jámy menších rozměrů, jeden zřejmě dílenský objekt a dva objekty identifikované jako mělčí hliníky. Značná část sloupových jam a křulových jamek tvořila pravidelné systémy, které bylo možné spojit do půdorysů původních nadzemních staveb různých tvarů a velikostí. Čtyři z těchto staveb byly umístěny v pravidelných odstupech po obvodu plochy sídlištního prostoru a jedna s nejmenšími rozměry byla situována na vnitřním okraji pásu zástavby.

Prozkoumané sloupové jámy a křulové jamky byly různých velikostí, většinou šlo o objekty středních

Obr. 2 Celkový plán lokality. – Fig. 2 Overall plan of the site.

rozměrů. Délka a šířka objektů se pohybovala mezi 0,40 m a 0,90 m, hloubka s průměrnou hodnotou 0,18 m nepřesahovala 0,30 m (měřeno od povrchu skryté plochy). Jamky byly vanovité a mísovité, hlubší objekty měly profily tvaru písmene U, někdy byly na profilu zachované stopy po sloupu či kůlu.

Byly nalezeny i objekty větších rozměrů, například část sloupových jam ze západní stěny struktury číslo 3 s výrazně zesílenou konstrukcí. Průměry sloupových jam se zde pohybovaly od 0,73 m do 1,00 m, s hloubkou mezi 0,40 m a 0,56 m. Podobné rozměry měla i jedna z jam ze struktury č. 3 (obj. č. 79) umístěná uprostřed řady podpírající hřeben střechy.

Sídlištní objekty odkryté na lokalitě měly klasické kuželovité či vakovité tvary. Většinou šlo o mělké jámy vanovitého průřezu s celkem pravidelnými oválnými a kruhovými půdorysy o rozměrech od 1,20 m do 1,70 m maximální délky a 0,80 m až 1,50 m maximální šířky, hloubka objektů nepřekročila 0,60 m od úrovně podlaží. Výplně byly tvořeny převážně šedohnědou hlínou s občasným výskytem drobných vrstev tmavošedé hlíny s drobkou uhlíků. Z archeologických artefaktů v zásypech jam se nejčastěji vyskytovaly keramické zlomky nádob, dále drobné fragmenty mazanice a kameny. Objekty byly

lokalizovány především na východní straně sídliště, a to mimo zastavěnou plochu. Několik jich bylo objeveno také na straně západní, kterou lze považovat za hospodářskou část areálu.

Několik sídlištních objektů lokalizovaných mezi nadzemními stavbami na obvodu půlkruhu je obtížné interpretovat a určit jejich původní účel. Tyto objekty (obj. č. 57, 14, 26, 69, 78 a 187) měly celkem pravidelný obdélný až čtvercový tvar, miskovitý profil a jejich rozměry se pohybovaly mezi 2,50 m a 4,80 m na délku, 1,50 m a 2,40 m do šířky a od 0,16 m do 0,55 m do hloubky. Jejich pravidelný tvar, mělké, rozměrné výkopy a blízkost k nadzemním strukturám vedou k interpretaci jam jako pracovních objektů polozemnicového typu. V zásypech některých těchto objektů byly objeveny např. větší fragmenty neopracovaných lomových kamenů (obj. č. 78) či fragment kovářské strusky (obj. č. 69). Z těchto objektů rovněž pochází soubory keramických zlomků různé velikosti, o kterých bychom ovšem měli uvažovat jako o náhodně doneseném sídlištním odpadu. Lomové kameny byly objeveny též v zásypu objektu č. 187 a hliníku č. 123 ležících ve vnitřním pásu zástavby v západní části lokality. Kameny v hliníku ležely hlavně v jeho jižní části a na

dně v tom samém místě byla objevena malá kúlová jamka, zřejmě zbytek přístřešku.

Poslední z objektů, který lze považovat za pracovní jámu, je objekt č. 85 ležící na vnitřní hraně areálu na východní straně sídliště, hned vedle struktury č. 4. Tento objekt měl pravidelný oválný tvar, jeho maximální délka činila 5,30 m, šířka 3,48 m a hloubka 0,25 m. Na jeho dně na hlavní ose byly patrně dvě prohlubně. Blíže severozápadnímu okraji objektu se nacházela mělká jáma o rozměrech 2,10 m na délku, 1,46 m do šířky o hloubce 0,42 m od úrovně terénu. Druhá prozkoumaná jamka v jihovýchodní části objektu byla hlubší a pravidelnějšího oválného tvaru. Měla rozměry 1,24 m délky, 0,95 m šířky a její hloubka byla 0,68 m od úrovně terénu po skrytí ornice. Pravidelný tvar jamek uvnitř objektu č. 85 a jejich uspořádání budí dojem, že nešlo o typické sloupové či kúlové jamky, ale o prohlubně, do kterých mohly být zapouštěny vertikální prvky lehčího zastřešení objektu. Zásyp objektu kromě splachových šedohnědých vrstev tvořila i v prostřední části profilu jámy objevená vrstva šedé hlíny značně promíšená s uhlíky Z výplně objektu pochází kromě 37 zlomků mazanice jedna téměř kompletní nádoba, několik větších fragmentů nádob a větší množství drobných keramických střepů a drobků uhlíků. V případě této jámy lze uvažovat o pracovním objektu, i pokud by byl původně zdrojem hlíny pro stavbu/strukturu č. 4.

Za stavbou č. 4, na její východní straně, se nacházel další zdroj hlíny, a to objekt č. 189 o protáhlém, žlábkovitém tvaru, více podobném klasickým hliníkům. Objekt měl rozměry 7,5 m do délky, 2,10 m do šířky a jeho maximální hloubka byla 0,26 m. Ze zásypu objektu pochází soubor 68 keramických střepů, čtyři zčásti zrekonstruovaná jehlanovitá závaží a větší množství zlomků nerekonstruovatelných.

Druhým z hliníků je již zmiňovaný objekt č. 123 na západní straně osady. Tento objekt měl délku 10,20 m, maximální šířku 2,80 m a v nejhlubším místě čítal 0,30 m od úrovně podloží. Z jeho výplně pochází soubor 85 keramických zlomků a velké fragmenty rozbitých zrnůtek a menších neopracovaných kamenů. V zásypu objektu byl rovněž nalezen otevřený železný náramek kruhového tvaru.

Na ploše výzkumu se nepodařilo nalézt stopy po venkovních ohništích či otopných zařízeních uvnitř nadzemních staveb. Můžeme se domnívat, že takové objekty byly umístěny na úrovni podlah domů nebo vně staveb na úrovni povrchu osady, a jelikož nebyly zahloubeny do podloží, jejich stopy se nedochovaly. Ve zkoumané části osady také nebyly zachyceny objekty, které by bylo možné interpretovat jako studny. Lze se tak jen domnívat, že se tyto objekty nacházely v neodkryté části sídliště nebo byla využívána voda z nedalekých potoků.

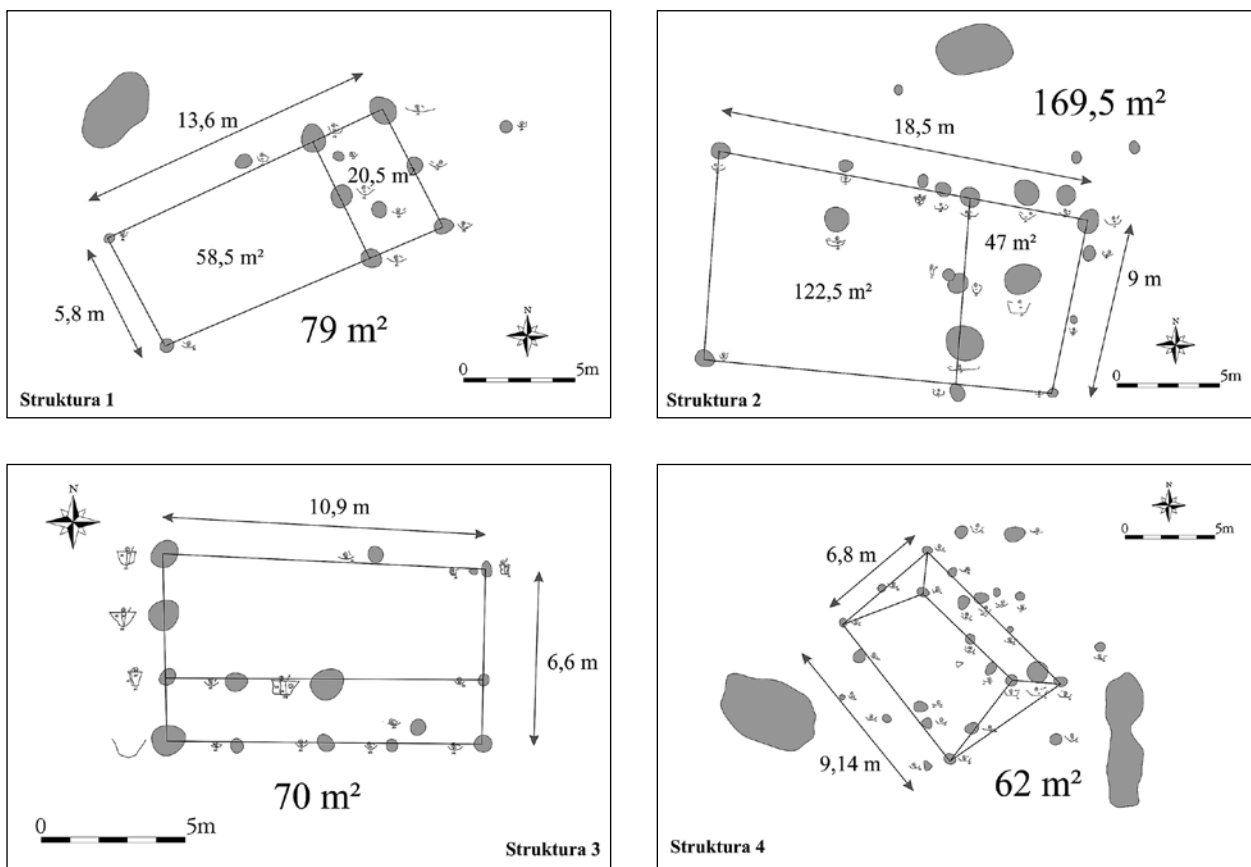
Nadzemní stavby a rekonstrukce zástavby osady

Na prozkoumané ploše bylo objeveno celkem 135 sloupových jam či kúlových jamek; část z nich tvořila pravidelné půdorysy nadzemních staveb. Rozbor stratigrafické situace už během výkopových prací a následně během zpracování celkového plánu lokality nám dovolil vyznačit pět půdorysů: čtyři stavby větších rozměrů umístěné na obvodu půlkruhu, který vyznačoval vnější hranici osady, a jednu stavbu menších rozměrů identifikovanou uvnitř zástavby na severním okraji vnitřní centrální plochy bez archeologických objektů.

STRUKTURA 1: Nadzemní stavba o pravidelném obdélném tvaru orientovaná VVS–ZZJ byla lokalizována na jihozápadním okraji osady (*obr. 3*). Pozůstatky konstrukce stavby tvořilo celkem 12 sloupových jam. Čtyři byly základem severozápadní dlouhé stěny, řada tří jam tvořila jihovýchodní delší stěnu a vždy jedna sloupová jáma byla umístěna uprostřed kratší stěny na severovýchodní stěně a uprostřed vnitřní krátké stěny postavené blíže severovýchodní straně stavby. Tato stěna dělila stavbu na dva různé velké prostory. Uvnitř menšího prostoru v blízkosti krátké stěny byly objeveny další dvě sloupové jamky, zde vkopaně zřejmě za účelem posílení konstrukce střechy.

Stavba měla délku 13,6 m, šířku 5,8 m a její celková plocha byla 79,0 m². Vnitřní krátká stěna se nacházela 3,5 m od severovýchodní stěny a dělila celou konstrukci na dvě části, na menší o rozloze 20,5 m² a větší o rozloze 58,5 m². Při prvním pohledu na půdorys stavby a na kresby profilů kúlových, resp. sloupových jamek, je zřetelné, že severovýchodní část stavby, a to včetně kratší krajní stěny a stěny vnitřní, je sestavená z větších a hlubších jamek, což naznačuje posílení této strany stavby oproti větší straně jihozápadní. Rozestupy mezi sloupovými jamami v této části měřily 3,0 až 3,5 m. Větší západní prostor stavby je ohraničen jen menšími nárožními jamkami s jednou jamkou uprostřed dlouhé stěny, a tak působí dojmem lehčí, otevřené konstrukce. Vzdálenosti mezi sloupy na západní straně byly 5,5 m mezi jamkami kratší stěny a nejdelší vzdálenost mezi nárožním kulem v jihozápadním rohu a jamkou stěny vnitřní na východní straně měřila 10,0 m. Je velmi pravděpodobné, že během výzkumu nebylo mnoho objektů, hlavně menších a mělce zahloubených, archeologicky registrováno. Lze se však domnívat, že v tomto případě nešlo o dvouprostorový dům, ale o menší zastřešenou stavbu hospodářského účelu (severovýchodní část) s dostavenou ohradou (část jihozápadní).

Podobně byla konstruována STRUKTURA 2 vzdálená jen 10 m severním směrem.

Obr. 3 Půdorysy nadzemních konstrukcí. Struktury 1–4. – Fig. 3 Ground plans of the above-ground buildings. Structures 1–4.

Stavba orientovaná V–Z byla větších rozměrů než struktura 1, měla téměř pravidelný obdélný tvar, avšak ne tak dobře čitelný a striktně geometrický. Severní delší stěna byla sestavena z osmi sloupových jam, oproti tomu na jižní dlouhé stěně byly registrovány jen tři kulové jamky. Kratší stěna východní strany měla mezi nárožními sloupy postavené další dvě sloupové jámy a podobně dvěma jamkami (obě jamky byly hned vedle sebe a zřejmě šlo o opravu konstrukce) byla zřejmě posílena vnitřní stěna, která i zde, podobně jako ve struktuře č. 1, byla posunuta blíže k východní straně budovy a dělila ji na dvě nestejně části. Dále uvnitř konstrukce, v její východní, menší části, byl téměř doprostřed prostoru postaven další sloup a mělká jamka umístěná mezi prostřední kůly a jižní krajní kůl vnitřní krátké stěny. Západní krátká stěna byla tvořena jen dvěma nárožními sloupy. Rozměry stavby byly přibližně 18,5 m délky na 9 m až 10,5 m šířky, a tak celková plocha stavby byla 169,5 m². I zde je patrné rozdělení stavby na dvě části, na větší o ploše 122,5 m² a menší o rozloze 47,0 m². Rozdíly ve vnitřní konstrukci jsou zřetelné. Pevnější a zároveň menší část stavby byla sestavena z většího množství sloupů vykopaných

v menších odstupech 4 až 5 metrů od sebe, kdežto na západní straně byly rozestupy mezi sloupy 10 až 12 metrů. Velikosti jamek jsou přibližně stejné až na větší jamku uprostřed menšího prostoru a mělký objekt v ose kratší vnitřní stěny. V průměru měly jámy 0,80 až 1,00 m a jejich hloubka se pohybovala v rozmezí 0,30 až 0,40 m. Proto zde působí poněkud nepatřičně dvě menší jamky, první v jihovýchodním nároží a druhá uprostřed východní krátké stěny, obě o rozměrech 0,40 až 0,50 m délky s hloubkou kolem 0,10 m. Obě jamky byly důležitými prvky stabilizujícími podstatnou část konstrukce nároží domu, proto by se zde daly čekat objekty větších rozměrů.

Také tuto stavbu interpretujeme spíše jako menší zastřešenou budovu s k ní dostavenou otevřenou ohradou pro zvířata. Pokud by šlo o stavbu domu, měl by zahrádku s prostorem na vstup v místech, kde severní delší stěny obou staveb mají přibližně uprostřed své délky dodatečné kůly.

Tvary obou struktur jsou velmi podobné konstrukcím známých z jiných lokalit z období pozdní doby bronzové a halštatu a identifikovaných jako dvouprostorové domy či též domy „megaronového“ typu. Analogie k nim najdeme např. na lokalitě halštatské

mohylové kultury v Hradišti u Písku (*obr. 4: 6*) kde byl odkryt dvouprostorový dům o rozměrech $8,4 \times 4,7$ m, se stopami po ohništi v severní, větší části stavby (*Michálek – Chytráček 2008*, 68–69, *obr. 31*). Vnitřní prostor domu z Hradiště byl rozdělený na téměř rovné části a sloupy po obvodu struktury stály v pravidelných odstupech 1,50 m až 2,40 m, což by mělo odpovídat použití drážkové metody stavby stěn. Takový způsob stavby je velmi flexibilní a dovolu- je použít vodorovná dřeva různé délky upravená podle potřeby a dostupnosti materiálu. Na stavbu stěn lze použít i kratší kmeny menších stromů, kuláče a trhanice. Díky použití stavebních „segmentů“ může být prostor chaty neomezeně protažený do délky či rozšířený (*Bláhová-Sklenářová 2012*, 45–47). Podobné stavby najdeme na lokalitách Berlin-Buch či Tarnow (*Niesiołowska-Hoffman 1963*, *obr. 1, 2; obr. 4: 5*), domy z těch lokalit byly konstrukčně ještě blíže ke stavbám z Podhoří než dům z Hradiště. Oba tyto domy mají megaronovou konstrukci, pravidelný obdélný půdorys, vnitřní prostor rozdělený na dvě místnosti s menší místností – předsíní na jednom z kratších konců stavby, která zabírala přibližně čtvrtinu plochy domu. Z novějších výzkumů známe i megaronový půdorys domu z Koberčic o rozměrech $7,8 \times 3,6$ m s plochou 28 m^2 (*Juchelka 2014*, 49, *obr. 22; obr. 4: 4*).

Podoba těchto domů se stavbami z Podhoří je ovšem jen zdánlivá. Domy z Buchu a Tarnowa nebo z Hradiště i přesto, že jsou podobné konstrukčně, mají jednak skoro o polovinu menší výměry než stavby z Podhoří (např. dům z Tarnowa měl cca 29 m^2 , dům z Buchu kolem $19,25 \text{ m}^2$ a dům z Hradiště u Písku $39,5 \text{ m}^2$). Na první pohled si lze všimnout, že sloupy tvořící konstrukce těchto domů jsou pravidelně rozestavěné po celém jejich obvodu. To naznačuje použití drážkové konstrukce stěn po celém obvodu domů. Stavby z Podhoří kromě toho, že jejich celková plocha byla dvakrát a více větší než u srovnávaných staveb (činila 79 m^2 a $169,5 \text{ m}^2$), se také výrazně liší i rozmístěním sloupových jam, jejich počtem a vzájemnými vzdálenostmi, jak na obvodu, tak i uvnitř konstrukcí. Jak už bylo zmíněno, tyto domy mají zesílené „předsínky“, tzn. jednak krátké stěny směřující dovnitř osady, jednak vnitřní stěny postavené také blíž směrem k osadě. Větší prostor vyznačují v podstatě jen nárožní sloupy. Působí to spíše dojmem, že nejde o dvouprostorový „megaronový“ dům, ale o stavbu s menším zastřešeným obytným prostorem se stěnami drážkové konstrukce, ke kterému přiléhala větší uzavřená plocha, výběh pro zvířata, či domácí zahrada oplocená lehčí konstrukcí, po které nezbyly jiné stopy kromě nárožních sloupů.

Tuto domněnku podporuje i skutečnost, že na sídlištích z období popelnicových polí se nejčastěji setkáváme s domy jednoduchých konstrukcí, jed-

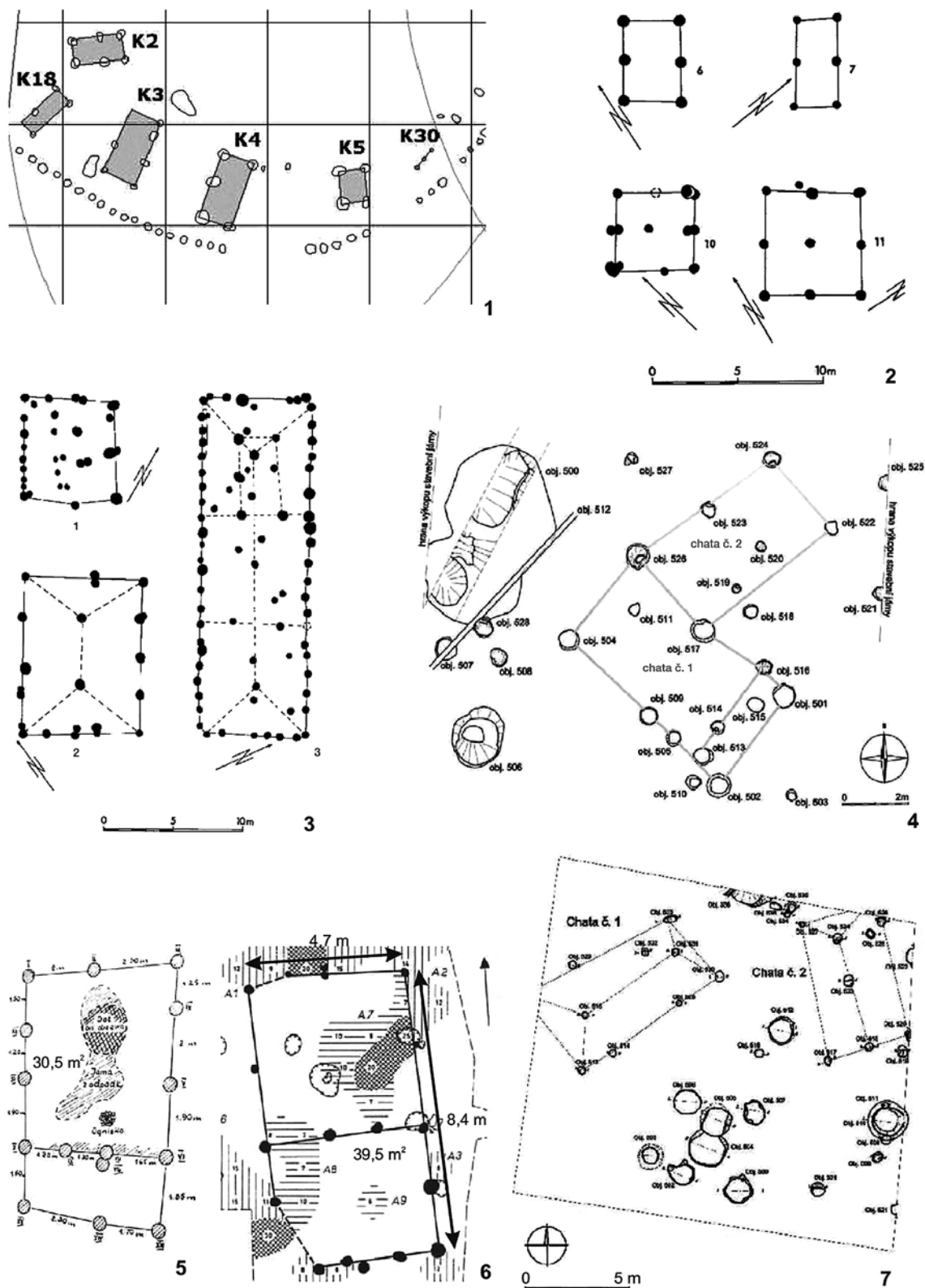
no a dvouloďných se stěnami o šesti či devíti kůlech (*obr. 4: 1–2*). Názorně to ukazují např. domy ze známého sídliště z pozdní doby bronzové v Lovčičkách (*Říhovský 1982a*, *Abb. 5: 1–8*). Jde hlavně o domy skupiny 1 podle J. Říhovského (*Říhovský 1982b*, 13–22) o pravoúhlých půdorysech s rozměry od 2,8 m do 5,6 m šířky a 7,0 m maximální délky. Objevily se i delší varianty domů s podélnými stěnami složenými ze čtyř i více kůlů o délce 8,5 m až 13,20 m a šířce 4,8 m až 6,20 m. Zastavěná plocha těchto staveb kolísá od $7,30 \text{ m}^2$ do $34,45 \text{ m}^2$ u domů se dvěma řadami sloupů a od $22,25 \text{ m}^2$ do $44,55 \text{ m}^2$ u domů se třemi řadami kůlů. Dva domy v Lovčičkách byly interpretované J. Říhovským jako domy megaronové, šlo o stavby J a R, obě měly ovšem velmi malé rozměry s plochou $13,35 \text{ m}^2$ a $13,00 \text{ m}^2$.

Podobné je to i s objekty z jiných známých lokalit ať už z doby halštatské, např. z Loděnic u Opavy, kde byl archeologickým výzkumem probádán sídelní areál se stopami šesti sloupových domů uvnitř kruhového ohrazení (*Juchelka 2015*, 102–103, *obr. 3*). Zde rozpoznané nadzemní stavby měly vždy pravidelné obdélné půdorysy tvořené dvěma řadami tří nebo čtyř sloupových jam. Rozměry domů nebyly rovnoměrné. Nejmenší z domů, chata č. 3, měl rozměry $5 \times 2,5$ m s plochou $12,5 \text{ m}^2$ a největší chata č. 2 měla rozměry 10×4 m s plochou 40 m^2 . Je třeba poznamenat, že největší stavbou na lokalitě byla chata č. 4 o rozměrech 15×5 m, avšak její nepravidelný tvar a konstrukční prvky poněkud odlišné od ostatních domů představují spíše stavbu jiného účelu než obytného.

Stejný typ domů dále najdeme v osadách v Čechách např. Praha 9 – Miškovice (*Třebsche 2011*, *Abb. 8*, 226–229, 264) a v polském Slezsku na sídlišti v Zabrodziu datovaném do HC s domy o ploše od 25 do 36 m^2 (*Baron – Golański – Schellner 2011*, 346). Další osada z doby halštatské z Milejowic okr. Wrocław byla zastavěná četnými stavbami různých tvarů a pravděpodobně účelů, mezi kterými se nejčastěji setkáme s obytnými domy o ploše mezi 20 až 30 m^2 . Jde o jednoduché dvoustěnné konstrukce, někdy i s prostřední řadou sloupů podpírajících hřeben domu (*Bugaj – Kopiasz 2006*, 179, *Ryc. 2–4, 6; obr. 5: 1*).

Menší přehled různého druhu staveb najdeme na lokalitě kultury horákovské v Kuřimi, okr. Brno-venkov. Archeologický výzkum zde odkryl pozůstatky halštatského dvorce s dochovanými stopami nadzemních staveb, ohrad i plotů a také kultovního okrsku, rondeloidu, objeveného na východní straně skryté plochy (*Čížmář 1995, 1999*).

Mezi nadzemními konstrukcemi nás zajímají především obytné budovy, pozůstatky domů a také hospodářské stavby. Ve skupině staveb se v největším počtu vyskytly objekty pravidelných obdélných

Obr. 4 Příklady nadzemních staveb ze starší doby železné: 1 – Zabrodzie (podle Baron – Golański – Schellner 2011, Fig. 3 – výřez), 2, 3 – Lovčičky (podle Říhový 1982a, Abb. 5, 7), 4, 7 – Koberice (podle Juchelka 2014, obr. 22, 23), 5 – Tarnowa (podle Niesiołowska-Hoffman 1963, Ryc. 2), 6 – Hradiště u Písku (podle Michálek – Chytráček 2008, obr. 31: 1). – Fig. 4 Samples of above-ground buildings from the Early Iron Age: 1 – Zabrodzie (Baron – Golański – Schellner 2011, Fig. 3 – segment), 2, 3 – Lovčičky (Říhový 1982a, Abb. 5, 7), 4, 7 – Koberice (Juchelka 2014, obr. 22, 23), 5 – Tarnowa (Niesiołowska-Hoffman 1963, Ryc. 2), 6 – Hradiště u Písku (Michálek – Chytráček 2008, Fig. 31: 1).

tvářů, o dvou dlouhých stěnách, sestavených ze čtyř, šesti a osmi kúlových jamek. Objevily se též dvě stavby (domy C a D) čtvercového a obdélného tvaru, dvojlodní, sestavené ze tří řad sloupových jam, přičemž každá řada obsahuje tři, popřípadě čtyři jamky. K těmto stavbám byl vždy dostavěný přístřešek či předsín (Čižmář 1995, Abb. 2). Plochy domů s předsíní měly 69,3 m² a 109,4 m², a to včetně předsíně. Domy o jednoduché konstrukci měly výměry od 21,6 do 40 m² (Čižmář 1995, Taf. 2). Největší mezi nimi byla konstrukce domu s valbovou střechou a přístřešky na jižní a severní straně stavby. Plocha domu i s přístavbami podle Z. Čižmáře měla výměru 207 m², sama hlavní stavba měla téměř 130 m².

Při srovnání sídlištních staveb z několika dalších lokalit se stavbami z Podhoří, jejichž menší budovy měly výměru 20,5 m² a 47 m² stavby větší, zjišťujeme, že svými rozměry zapadají spíše mezi klasické domy jednoduchých konstrukcí, se kterými se setkáváme na ostatních lokalitách z pozdní doby bronzové a starší doby železné. Celkové uspořádání prvků jejich konstrukcí sice budí dojem dvojdílné konstrukce obou domů, přesto je asi více pravděpodobné, že v případě staveb z Podhoří šlo o menší budovy hospodářského či obytného charakteru s přistavěnými ohradami.

Další ze struktur objevených na lokalitě v Podhoří se nacházela na severním okraji zastavěné plochy. Šlo o nadzemní kúlovou konstrukci označenou jako STRUKTURA 3 (obr. 3). Stavba pravidelného obdélného tvaru byla orientována V–Z a měla rozměry 10,9 m až 11,15 m do délky a 6,10 m až 6,6 m do šířky. Delší jižní stěna domu sestávala z pěti pravidelně rozestavených sloupových jam a její součástí zřejmě byla i jamka vykopaná v blízkosti osy stěny u jihovýchodního rohu stavby. Severní stěnu tvořily čtyři nepravidelně rozmístěné jamky. Dvě menší byly vkopány v severovýchodním rohu, další jamka od nich byla vzdálena 3,8 m západním směrem, mezi ní a poslední rohovou jamkou v západním rohu byla naměřena vzdálenost 7,30 m. V konstrukci se zřetelně jeví třetí, vnitřní dlouhá řada jamek, pravděpodobně element podpírající hřeben střechy a dělící dům na dvě lodě. Tato řada byla posunuta k jižní straně stavby, přibližně na úroveň třetiny délky kratších stěn a rozdělovala dům na dvě asymetrické části. Vnitřní řada byla složená ze čtyř jamek: po jedné jamce na krajích (tyto jamky byly zároveň součástí kratších stěn), dále je zde jáma větších rozměrů vykopaná uprostřed řady a poslední jamka objevená mezi jámou prostřední a krajní jamkou na západní straně.

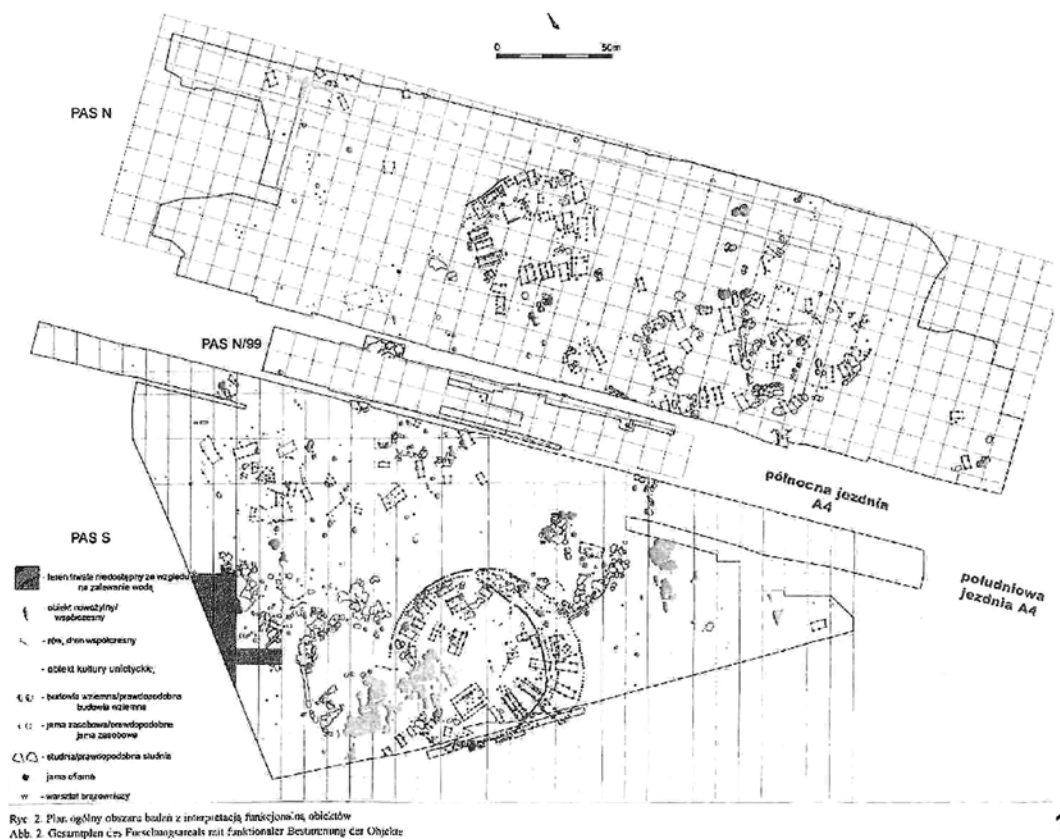
Kratší stěna na východní straně byla sestavená ze tří jamek, které byly zároveň krajními objekty stěn dlouhých. Stěnu západní tvořily čtyři jamky rozestavené v pravidelných odstupech 2 až 2,25 m, tři

z nich, podobně jako na straně východní, byly krajními jamkami stěn dlouhých, a čtvrtá byla vykopaná mezi jamku prostřední a severozápadní rohovou jámu.

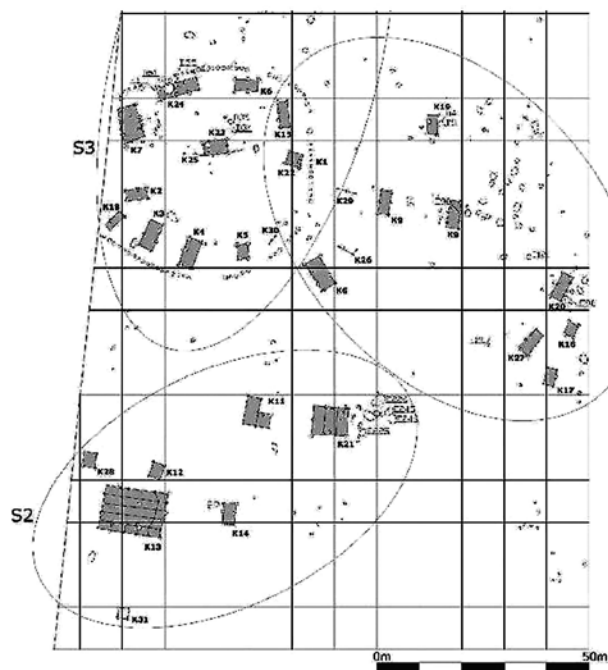
Na první pohled je patrné, že západní stěna struktury byla oproti ostatním stěnám postavená z mohutnějších elementů a jejich stopy v podobě sloupových jam jsou rozsáhlejší a hlubší. Tyto jámy měřily ve stropové části od 0,80 m do 1,15 m na délku a průměrnou hloubku měly 0,55 m. V zásypech těchto objektů byly také výrazné stopy po kúlech a sloupech, někdy podepřených kameny. Stejných rozměrů byla prostřední jáma z vnitřní řady podpírající konstrukci střechy, její průměrná délka měřila kolem 1,00 m a hloubka 0,55 m, i zde na profilu byly zřetelně vidět stopy po sloupu a nacházel se zde také kámen zhutňující (?) zásyp jamky. Ostatní jamky byly menší a mělčí, s délkou v rozmezí 0,45 m až 0,75 m, průměrná délka tedy činila 0,55 m a průměrná hloubka 0,14 m, s výjimkou jamky v severovýchodním rohu s hloubkou 0,40 m a s čitelnými stopami po sloupu.

Tato stavba budí nejmohutnější a nejpevnější dojem ze všech prozkoumaných struktur. Pravidelné rozestupy mezi sloupy západní stěny v intervalech kolem 2,20 m ukazují na drážkovou konstrukci stěny. Podobně je tomu tak u stěny jižní, kde byly rozstupy mezi ojedinělými sloupy v rozmezí od 2,40 m až 3,10 m. Drážkovou konstrukci lze přepokládat i u stěny východní, rozestupy mezi sloupy zde byly mezi 2,20 a 3,80 m. Vzdálenost téměř 4 m mezi sloupy není sice obvyklá, avšak není vyloučená (srov. *Moszyński 1967*, obr. 469a). Konstrukce severní stěny je více problematická. Rozestupy mezi severovýchodním nárožním sloupem a sloupem následujícím, jediným sloupem objeveným v prostřední části stěny, je 3,80 m; ovšem vzdálenost mezi prostředním sloupem a dalším severozápadním, nárožním, činila 7,30 m a při drážkové konstrukci stěn se tato vzdálenost zdá poněkud neúměrná. Takovou situaci lze vysvětlit buď nedochováním stop stavebních elementů – kúľů/sloupů, nebo zde bylo použito jiné, archeologicky neuchopitelné konstrukční řešení. Poněkud neobvykle je situována vnitřní řada sloupů dělící dům na dvě asymetrické části. Pokud je přítomna vnitřní řada sloupů, jak v obytných, tak i hospodářských stavbách, je spojována s podpurnou konstrukcí střešního hřebene a obvykle se nachází uprostřed stavby, čímž ji rozděluje na dvě stejné části. Posunutí řady sloupů ve struktuře z Podhoří na tom samozřejmě nic nemění, a pravděpodobně i zde plnila funkci opěry hřebene střechy, o čemž může svědčit i masivní sloup uprostřed řady s rekonstruovatelnou tloušťkou cca 0,23 m. Otázkou zůstává, zda měla taková konstrukce specifický funkční význam, nebo šlo jen o „umělecký dojem“.

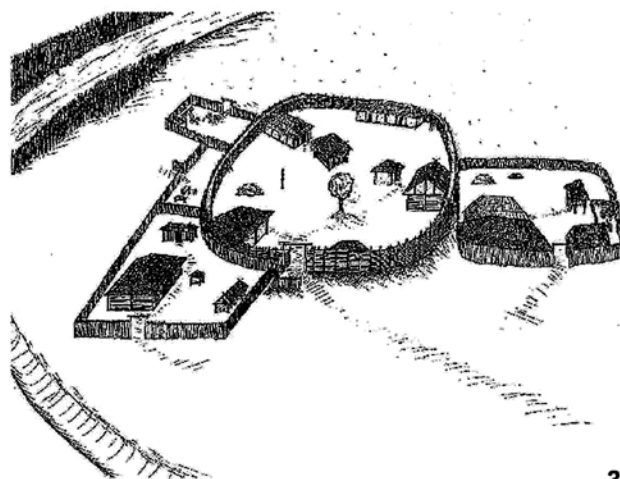

1

2

3

Obr. 5 Příklady sídlišť s dvorcovou zástavbou: 1 – Milejowice (podle Bugaj – Kopiasz 2006, Ryc. 2), 2 – Zabrodzie (podle Baron – Golański – Schellner 2011, Fig. 3), 3 – Opatovice nad Labem (podle Vokolek – Sedláček 2010, obr. 11). – Fig. 5 Samples of settlements with fenced structure: 1 – Milejowice (Bugaj – Kopiasz 2006, Ryc. 2), 2 – Zabrodzie (Baron – Golański – Schellner 2011, Fig. 3), 3 – Opatovice nad Labem (Vokolek – Sedláček 2010, Fig. 11).

Stavby s podobnou konstrukcí se objevily v severozápadní skupině staveb na páse N, a to dům č. 23, na lokalitě v Milejowicích (*Bugaj – Kopiasz 2006*, Ryc. 3) a dům č. 91, ve skupině jihovýchodní v páse S (*Bugaj – Kopiasz 2006*, Ryc. 10). Oba domy měly i přes menší konstrukční rozdíly v proporcích skoro stejnou plochu, a to 53 m² u domu č. 23 a 54,5 m² u domu č. 91. První z nich stál v skupině domů sestavených do nepravidelného čtverce, druhý stál ve vnitřní části pásu domů soustředěných do kruhu kolem nezastavené plochy. Podle *E. Bugajové* a *Ľ. Kopiasze* (2006, 179) šlo o obytné stavby, některé se stopami přístřešku.

U stavby z Podhoří lze možnost přístřešku vyloučit, protože stěna, která by měla přístřešek podpírat, byla postavena z největšího počtu pravidelně rozestavených kúlů a s krátkou západní stěnou působily dojmem nejpropracovanějších prvků celé konstrukce.

Pro obytnou funkci stavby by mohly svědčit četné nálezy drobných zlomků mazanice objevené ve sloupových jamách a jamkách, především v rámci zásypů jamek západní stěny (*obr. 8*). Zlomky mazanice byly objevovány převážně v kúlových jamkách struktury 3 a 4, dále v jámách na východní straně osady a několik zlomků se objevilo i ve výplni stavebních jam na západní straně sídliště. Největší počet jich však byl nalezen v jamkách zmíněné západní stěny struktury č. 3. Např. z objektu č. 68 pochází 50 zlomků, z objektu č. 90 pochází 31 zlomků, 13 zlomků bylo nalezeno v nárožní jamce č. 76 a 5 zlomků v jamce č. 58. Sedm zlomků se našlo v zásypu jamky č. 66 – v prostřední řadě a 2 a 1 zlomek byly objeveny v nárožních jamkách stěny východní. I přesto, že se zlomky mazanice dochovaly jako drobné, omleté fragmenty, můžeme se domnívat, že šlo o stavbu s upravenými omítnutými stěnami. Zesílené sloupy západní a jižní strany spolu s posílenou západní stranou vnitřní řady sloupů nevyklučují existenci nějakého patra, eventuálně plochy, např. pro uskladnění obilí, zvláště s ohledem na chybějící klasické zásobní jámy.

Poslední z větších nadzemních konstrukcí objevených na lokalitě v Podhoří je STRUKTURA č. 4, odkrytá ve východní části osady (*obr. 3*). Stavba byla orientována delší osou ve směru SZ–JV a širší stranou k volné vnitřní ploše uprostřed sídliště.

Dům měl obdélný půdorys o rozměrech cca 9,14 m délky a 6,8 m šířky s plochou 62 m².

Základem konstrukce byly dvě dlouhé stěny se stopami po sloupových jamách, což naznačuje drážkovou konstrukci domu. V jihozápadní stěně se dochovaly stopy po pěti sloupových jamách umístěných v rozestupech od 2 m mezi jamkami na severním konci stěny a 3,3 m mezi jamkami na opačném konci. Vzdálenost mezi prostředními jamkami byla 4,40 m. Dvě jamky vedle sebe blíže jižnímu konci

stěny mohou v těch místech naznačovat existenci vstupu do chaty, nad kterým mohl být umístěn přístřešek, opřený o kúly, po kterých zbyly jamky č. 119 a 144. Ze základů severovýchodní stěny se dochovaly stopy po pěti jamkách a patří k nim zřejmě i jamka větších rozměrů, č. 147, dostavěná možná při opravě domu. Rozestupy mezi jamkami v této stěně byly pravidelné a měřily od 2,00 do 2,60 m.

Uvnitř půdorysu domu se našly stopy třetí řady jam zřejmě po sloupech, které podepíraly hřeben valbové střechy. Neobvykle umístěné jamky dělily vnitřek domu na dvě asymetrické lodě, a to na větší směrem k vnitřku osady a menší o šířce 2,00 m na straně severovýchodní.

Vně domu, u severovýchodní stěny, blíže severnímu rohu, byly objeveny další tři jamky, o kterých můžeme se domnívat, že jde o stopy přístřešku či menší přístavby.

I zde, stejně jako u struktury č. 3, se v zásypu 12 sloupových jam objevily mazanicové zlomky (*obr. 8*), ale v menším množství čítajícím od 1 do 17 fragmentů v jednotlivých jamkách. Díky absenci mazanicových zlomků ve většině objektů na lokalitě, hlavně ve sloupových jamách, se lze domnívat, že jde o důkaz úpravy domu mazanicovou omítkou.

Typ domu s valbovou konstrukcí není na sídlištích z pozdní doby bronzové a starší doby železné nijak častý, není však výjimečný. Domy s podobnou konstrukcí známe např. z lokality v Lovčičkách – stavby AL a AK (*obr. 4: 3*), kde se půdorysy dvou téměř stejných domů vzájemně překrývaly (*Říhovský 1981*, 22, *obr. 11*). Oba domy měly pravidelné obdélníkové tvary o rozměrech 7,25 × 9,90 a 7,70 × 9,40 m a jejich zastavěná plocha činila 71,75 a 72,40 m². Na stejné lokalitě se našla i neobvyklá halová stavba značných rozměrů, a to 6,85 × 21,10 m, se zastavěnou plochou 114,5 m² (*obr. 4: 3*). Ačkoli jde o odlišnou stavbu od stavby z Podhoří, měla podle rekonstrukce *Ľ. Říhovského* (1982b, 22, *obr. 8*) původně také valbovou konstrukci střechy.

Na lokalitě horákovské kultury v Kuřimi byl největší prozkoumanou nadzemní stavbou už zmínovaný dům označený písmenem A o rozměrech 13,30 × 9,75 m se zastavěnou plochou 129,7 m² (*Čižmář 1995*, Taf. 2, Abb. 2,3). Tento dům měl podle rekonstrukce Z. Čižmáře na severní straně rozlehlý přístřešek a na straně jižní přístavbu se stopami dalších menších přístřešků. Obě stavby, halový dům a přístavba na jižní straně, byly pravděpodobně kryté střechou valbové konstrukce.

Domy podobné konstrukce se podařilo objevit i v Kobeřicích v českém Slezsku, na lokalitě existující od slezské fáze až do mladšího období kultury platěnické (*Fuchelka 2014*, Tab. 4).

Byly zde objeveny dva půdorysy (*obr. 4: 7*). První, orientovaný JV–SZ, s rozměry 7,80 × 3,60 m, a druhý

s orientací S–J a s rozměry 6,60 × 4,00 m. U první chaty uspořádání sloupů bezesporu naznačuje valbovou střechu, u druhé chaty jde zřejmě o střechu polovalbovou (*Fuchelka 2014*, 49, obr. 23).

Několik příkladů domů s valbovou střechou ukazuje, že se tyto stavby objevovaly na sídlišťích z pozdní doby bronzové a starší doby železné v několika variantách v rámci jejich tvarů, velikosti a dalších prvků, jako jsou například přístavby a přístřešky. Jednotlivé varianty zřejmě odpovídaly potřebám místní společnosti. V případě velkých domů sloužících kolektivním účelům šlo o stavby obzvláště prostorné, jako je tomu například u stavby A z Kuřimi či u halové stavby z Lovčiček. V případě obydlí z Podhoří či domů AL a AK z Lovčiček šlo o stavby téměř stejné velikosti se zastavěnou plochou cca 70 m² a můžeme se domnívat, že patrně šlo o domy sloužící jedné rodině.

Poslední nadzemní stavbou identifikovanou na lokalitě v Podhoří je STRUKTURA č. 5.

Stavba stála v centrální části sídliště na okraji nezastavěné plochy a měla čtvercový tvar o rozměrech 7,20 × 5,90 m s plochou 42,5 m². Stěny budovy byly sestavené ze třech pravidelně rozestavených křivých jamek na východní straně a třech sloupo- vých jam s méně pravidelným uspořádáním na straně západní. Jedna sloupová jáma byla odkrytá uprostřed severní stěny a dvě jamky uvnitř stavby, blíže k jižní stěně. Mohlo jít o hospodářskou budovu, jako je seník či sýpka, které se poměrně často na pravěkých lokalitách objevují. Např. budova K 16 a jí podobné na lokalitě v Zabrodziu označované jako pozůstatky seníků či špýcharů o rozměrech cca 3,230 × 2,40 m (*Baron – Golański – Schellner 2011*, 347), menší stavby ze Slepotic o rozměrech cca 2,30 × 2,00 m (*Vokolek 2008*, 85, obr. 44) a další.

Je ovšem zjevné, že budova z Podhoří má větší rozměry, a že v jejím případě mohlo jít o menší dům. Pokud bychom však uznali řadu třech jamek ležících severně od západní stěny jako její prodlouženou část a připustili bychom, že část jamek stěny východní se nedochovala, tak čistě hypoteticky vykreslíme půdorys budovy o rozměrech 12,30 × 7,20 m a ploše 88,5 m².

Analýza movitých nálezů a chronologické zařazení

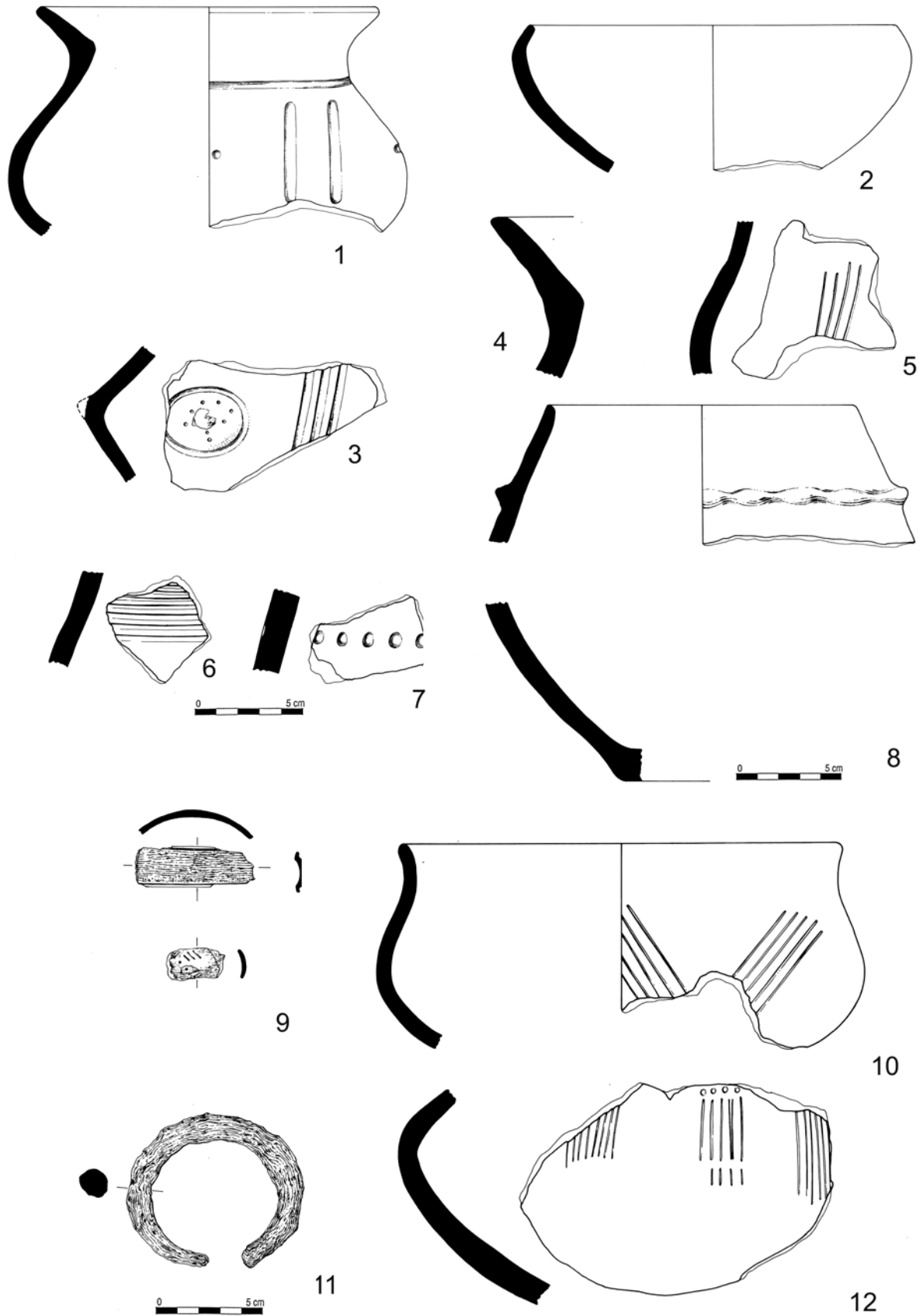
Z výplní objektů z lokality Podhoří „Shony“ pochází velmi malý a fragmentární soubor archeologických artefaktů. V prozkoumaných objektech se v největším počtu objevily keramické zlomky nádob, drobnky mazanice, kameny a dva kovové artefakty – železný otevřený kruhový náramek a fragment bronzového plankonvexního náramku.

Celkový počet keramických střepů různé velikosti, ze kterých se jen výjimečně podařilo sestavit větší fragment nádoby, činil kolem 550 kusů, a to včetně souboru cca 60 zlomků sebraných během mechanické skrývky plochy. Střepy nesly výrazné stopy „omletí“, byly někdy velmi korodované, což je dobře znatelné na původně tuhovaných či leštěných zlomcích, nebo na hůře vypálených zlomcích např. z hrncovitých nádob.

Nádoby, pokud stav dochování umožnil identifikaci, byly reprezentovány hrubým sídlištním materiálem, především střepy z amforovitých zásobnic a hrncovitých nádob – látek. Poměrně často se objevily střepy z mís a menších misek, sporadicky byly registrovány zlomky z malých nádobek osudí či šálků.

Zlomky zásobnicových amfor představovaly především fragmenty z výdutí a hrdel nádob tmavě šedé až černé barvy z vnější strany, okrové až oranžové uvnitř. Většina zlomků ze zásobnicových amfor zůstává nezdobená, zdobení je velmi šetrné. Jen na několika zlomcích se dochovala spíše jednoduchá rytá výzdoba v podobě vertikálních nebo šikmých svazků krátkých rýh na výduti nebo horizontálních žlábků na rozhraní výdutě a hrdla. Na jedné z výdutí se dochovala vypnulina (*obr. 6: 3*) obkreslená drobnými vpichy a rytým kroužkem. Spolu se zlomkem vydutě se také našel fragment válcovitého hrdla se stopami tuhování a není vyloučeno, že oba střepy pocházely z jedné menší amforovité nádoby či osudí. Z plastické výzdoby zásobnic se dochovalo jen několik jazykovitých výčnělků. Co se týče tektoniky nádob, i zde se kvůli fragmentárnosti materiálu můžeme opírat jen o několik lépe dochovaných zlomků. Z nich je nejlépe rekonstruovatelný větší fragment z mírně stlačené nádoby bez dochovaného dna, s trychtýřovitým vně vyhnutým okrajem s ostrou vnitřní hranou. Nádoba byla zdobená okružní rýhou na rozhraní výdutě a krátkého kolmého hrdla, a další výzdobou ve tvaru dvojitého širokého kolmých žlábků a ojedinělých důlků na plecích nádoby (*obr. 6: 1, 10: 3*). Ostře profilovaná hrana hrdla a nálevkovitého okraje je zřetelná i na dalším zlomku z amforovité zásobnice (*obr. 6: 4*). Dochovaly se též zlomky z amfory, zřejmě vyššího a štíhlejšího tvaru, s protáhlým hrdlem s menším vyklopeným okrajem, nebo také zlomek konického hrdla, s jen mírně naznačeným kolmým okrajem.

Další skupinu nádob často se vyskytujících ve výplních objektů představují hrncovité nádoby – látky oranžové a okrové barvy (*obr. 6: 8*). Stejně jako u ostatního keramického materiálu, i zde máme většinou jen zlomky nádob, často s dochovanou ostrou plastickou lištou. Někdy byla okružní lišta důlkovaná, jindy buď přesekávaná, nebo s pásem vrypů. Dochovalo se též několik protáhlých členěných plas-

Obr. 6 Výběr nálezů z lokality: 1-8, 10, 12 – keramika, 9 – bronzový náramek, 11 – železný náramek. – Fig. 6 Selection of the artefacts found on this site: 1-8, 10, 12 – ceramics/pottery, 9 – bronze bracelet, 11 – iron bracelet.

tických výčnělků a jeden zlomek okraje s uchem. Takový druh hrncovitých nádob známe z nedalekého pohřebiště v Trnávce.

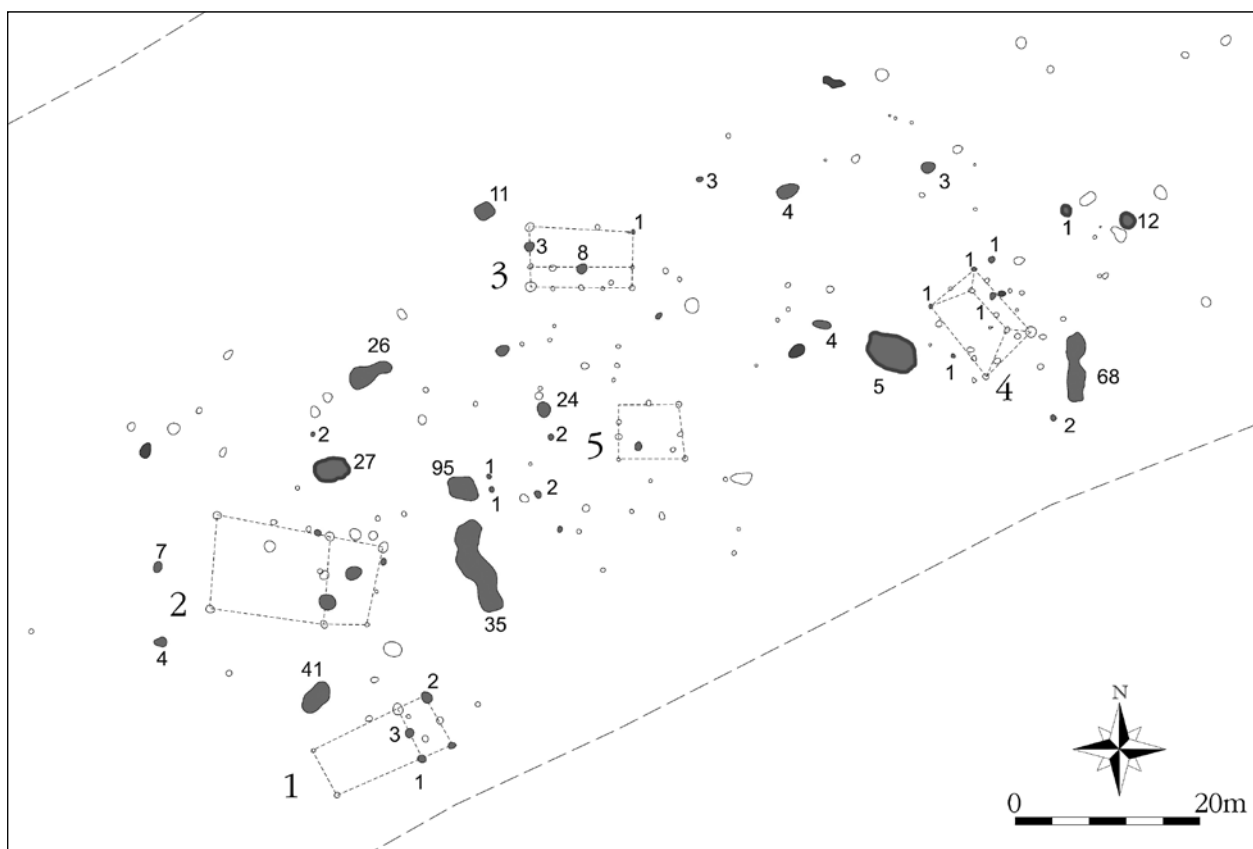
Třetí skupinu nádob tvoří již zmíněné mísy, které se objevily v podstatě ve dvou variantách, a to mísy s polokulovitým, nebo konickým tělem, s rovným, nebo zataženým okrajem (*obr. 6: 2*). Na mísách nebyly nalezeny stopy zdobení, šlo spíše o nádoby běžného užitku, o čemž svědčí jeden lépe dochovaný exemplář se zataženým okrajem, s drsněným tělem na spodní části vnější strany a leštěným vnitřkem a vnějším okrajem.

Výjimečně se na nádobách objevuje jednoduchá výzdoba v podobě šikmých pásů rýh, která se našla na esovitě profilované misce (*obr. 6: 10, 10: 2*), a kolmých pásů rýh s tečkami nad nimi, které zdobily výduť většího střepu pravděpodobně z osudí (*obr. 6: 12*).

Za zmínku stojí stopy černého nátěru, pravděpodobně dehtu, zachyceného na několika střepech, jež jsou zřejmým důkazem opravování nádob. Stopy nátěru se našly uvnitř i vně nádob, na jednom větším zlomku byl vedle natřené plochy vyvrtný reparační otvor (*obr. 10: 6*).

Rozbor distribuce keramických střepů v jednotlivých objektech ukázal, že jako vždy se nejvíce keramických zlomků našlo v hlinících, které jako otevřené objekty uprostřed sídlištní zástavby sloužily jako jámy odpadní (*obr. 7*) – čísla u konkrétních objektů znázorňují počet keramických zlomků v každém z nich). Menší počet střepů se objevil ve výrobních jámách na západní straně sídliště, ačkoli vzhledem k jejich rozměrům např. oproti hliníkům, je množství střepů poměrově srovnatelné s obsahem zlomků v hlinících, a tak můžeme konstatovat, že i zde se střepy do zásypů jam dostaly jako odpad. Z těchto objektů pochází také ty nejlépe dochované zlomky. Např. z objektu č. 85, považovaného za objekt výrobního charakteru, pochází už zmiňovaná téměř celá látka. Větší fragment amforovité zásobnice pochází z výrobního objektu č. 14., stejně tak na kresbě vyobrazená mísa se zataženým okrajem.

V distribuci keramických střepů je zajímavým aspektem množství zlomků v jednotlivých kúlových jamkách. Nejvíce střepů bylo objeveno v jamkách struktury č. 2 a struktury č. 3, což může být důkazem pozdější doby vzniku těchto staveb oproti ostatním na lokalitě.

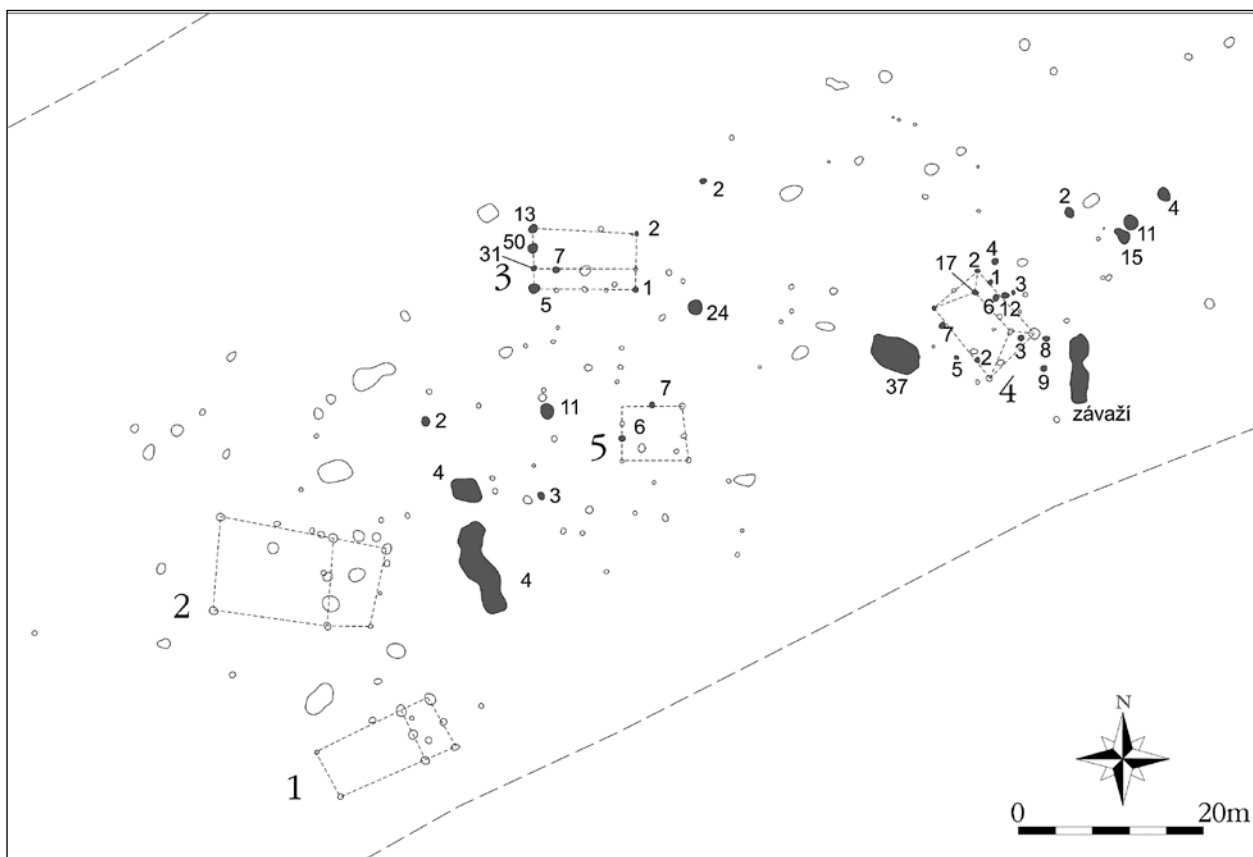

Obr. 7 Distribuce keramických zlomků v objektech na lokalitě (čísla znázorňují počet keramických zlomků v každém objektu). – *Fig. 7* Distribution of the ceramic shards in the objects on this site (the numbers represent the number of sherds in each object).

Další skupinou artefaktů, zcela běžnou na většině pravěkých sídlišť, jsou zlomky mazanice, které se v Podhoří objevily ve výplních objektech velmi vzácně. Ze všech prozkoumaných objektů pochází soubor cca 330 mazanicových zlomků (*obr. 8*). Jde o soubor většinou drobných, omletých kusů, které příliš nevyovídají o druhu stavebních konstrukcí či zařízení, ze kterých by mohly pocházet. Jen několik zlomků z objektu č. 85 neslo výrazné otisky plochých dřevěných prvků s podélnými jemnými rýhami. Můžeme se domnívat, že šlo o fragmenty dřeva se stopami štípnání, a to buď opracovaných štípnáním celých klád, nebo trhanic.

Jeden zlomek mazanice byl tvarovaný klínovitě a obě strany trojúhelníkové části byly konkávně zaoblené. Takové tvary vznikají hlavně při omazání drážkové konstrukce, kdy hlína vniká do prostoru mezi dva vodorovné kulaté prvky stěny (*Bláhová-Sklenářová 2012, 46–47; Vařeka 1992, 106*). Jde o ojedinělý mazanicový zlomek, ovšem vzhledem k výše analyzované konstrukci stěn staveb, bude tento zlomek dalším důkazem jednak drážkového systému stavby stěn, jednak úpravy staveb omazáním mazanicí.

Mazanice se v největším počtu objevila ve výrobním objektu č. 85 a ve sloupových jamách západní stěny struktury č. 3. Menší soubory byly vyzvednuty také z objektů na východní straně osady, mimo její zastavěnou plochu. Překvapivě malý počet mazanicových zlomků byl objeven v hlinících velmi bohatých na keramické střepy, na západní straně sídliště (*obj. č. 123, 187*). Mazanicové zlomky byly objeveny též ve sloupových jamách struktury č. 4, a to v počtu od 1 do 17 zlomků v jednotlivých objektech. Analýza distribuce mazanice na odkrytém prostoru sídliště ukazuje na dvě centra výskytu zlomků. První z nich se nachází v objektech struktury č. 4 a v jejím okolí, druhý v jamkách struktury č. 3. Taková koncentrace mazanice u dvou sídlištních staveb určitě není náhodná a lze se domnívat, že obě stavby byly omítnuty vrstvou mazanice a tak zajištěny proti přírodním vlivům. Odlišná konstrukce obou staveb s četným výskytem mazanicových zlomků od staveb bez stop mazanice, postavených na západní straně sídliště, může naznačovat, že prostor sídliště byl rozdělen na dvě části, obytnou na severovýchodní straně osady a hospodářskou na straně západní. Nález

Obr. 8 Distribuce mazanicových zlomků na lokalitě (čísla znázorňují počet mazanicových zlomků v ojedinělých objektech). – *Fig. 8* Distribution of daub lumps on the site (the numbers represent the number of daub lumps in each object).

zlomků mazanice z prostorů staveb, jejichž funkci interpretujeme jako obytnou a skladovací, můžeme vysvětlit potřebou jejich důkladnějšího zajištění vůči atmosférickým vlivům a řádné tepelné izolaci. Hospodářské stavby určené např. k ustájení zvířat by takovou úpravu nepotřebovaly.

Z objektu č. 189 pochází jen nepatrné množství mazanických zlomků, byly v něm však nalezeny jako v jediném z objektů zbytky jehlanovitých závaží, které spadají do skupiny technické keramiky (*obr. 10: 4*). Ze zlomků bylo rekonstruováno jedno kompletní a tři neúplná závaží, o kterých lze soudit, že byly rozbity během pracovního procesu a následně vyhozeny do výkopu hliníku na východ od struktury č. 4. Žádné další stopy textilní výroby či samotného tkalcovského stavu nebyly na lokalitě objeveny.

Mezi archeologickými artefakty se samozřejmě nejlépe dochovaly kameny a kamenná industrie. V souboru kamenné industrie z Podhoří se vyskytují především kamenné zrnětky, které se dochovaly jen ve fragmentárním stavu, někdy přepálené, nebo se stopami ohně. Dále jsou zde přítomny drobné kamínky, některé svým tvarem připomínají malé brousky, ovšem podoba může být pouze náhodná a bez podrobných analýz nelze jejich funkci s jistotou určit.

Kamennou broušenou industrii doplňují nálezy 11 drobných silicitových a rohovcových nástrojů a úštěpů. Všechny byly objeveny na ploše výzkumu, většinou po silných deštích, v rýhách vyplavených ve sprašově písčitém podloží. Z nich zasluhují pozornost drobná pazourková čepelka původem pravděpodobně z Krakovsko-čenstochovské jury, a drobná trojúhelníková šipka s vruby ze šedého rohovce a drobné škrabadlo světlehnědé až žluté barvy. Ostatní nálezy představují rohovcové úštěpy různého druhu a velikosti. Na základě toho, že štípaná industrie byla nalezena mimo halštatské objekty, je možno uvažovat i o jejím datování do starších období pravěku.

Výjimečný nález na lokalitě pochází z obj. č. 123. Jde o železný otevřený kruhový náramek dochovaný v celku (*obr. 6: 11, 10: 5*). Náramek ležel volně v zásypu protáhlého mělkého objektu – hliníku, o kterém se lze domnívat, že nějakou dobu pravděpodobně sloužil i jako výrobní objekt. Na dně objektu č. 123, v jeho jižní části, byla objevena sloupová jáma, kterou hypoteticky můžeme považovat za stopy přístřešku. Po celé délce objektu byla u dna objevena kumulace kamenů, a to jak opracovaných, např. zrnětek, tak i beze stop opracování. Některé z kamenů nesly stopy přepálení. Vzhledem k pravděpodobně výrobní funkci objektu a k nálezové situaci nebyl náramek zřejmě uložen jako depot či obětina, ale jde spíše o předmět náhodně ztracený.

Dalším kovovým artefaktem je zlomek bronzového náramku nalezený v objektu č. 66, což byla mělká

sloupová jáma mezi západní stěnou a velkou sloupovou jámou podpírající prostředek hřebene střechy nadzemní struktury č. 3. V jamce kromě náramku bylo objeveno pouze sedm drobných zlomků mazanice. Fragment náramku se již po vyzvednutí rozpadl na dvě části. Větší část má plankonvexní průřez a na okrajích místy dochované úzké lišty, zřejmě neodstraněné stopy odlévání.

Menší zlomek pochází z okraje náramku a byla na něm viditelná výzdoba v podobě tří drobných rýžek a dvou drobných teček (*obr. 6: 9*). Nabízí se otázka, zda byl do jamky uložen záměrně. Bronzový náramek, přestože byl poškozený, měl určitě značnou hodnotu i ve starší době železné, kdy bronzové výrobky byly stále běžně používány. Proto jeho uložení do malé jamky, která vypadá jako dodatečně vložená do řady podpírající střechu, může naznačovat, že šlo o stavební obětinu.

Důležitým nálezem vyzvednutým z objektu 69 byl velký, 620 gramů vážící kus železné strusky (analýzu provedl Martin Moník, kterému tímto děkuji). Železná hmota měla na jedné straně konkávní tvar a četné nalepené drobky zeminy a křemene, což nasvědčuje, že původně vyplňovala nějakou mělkou prohlubeň.

Analýza jejího minerálního složení odhalila, že se hmota skládala převážně ze železitého olivínu fayalitu (Fe_2SiO_4 ; Fa) a oxidu železa wüstitu (FeO ; Wu), vznikajícího při rychlém ochlazení železité taveniny. Sekundárně během postdepozičních procesů vykrytalizovaly oxidy a hydroxidy železa (limonit; Lm). Dále byl ve výbrusu železné strusky identifikován křemen a kapičky redukováného železa. Železo bylo hojně identifikováno i XRF analýzou, což společně s malým obsahem ostatních metalurgicky zpracovávaných kovů jasně ukazuje na železářskou výrobu (Moník 2015). Dle autora analýzy jde spíše o kovářskou strusku. Tato domněnka je podpořena významným množstvím wüstitu a kapičkami redukováného železa ve hmotě, na druhou stranu chybí minerální fáze z hlušiny. Také tvar železné strusky napovídá, že mohla vyplňovat kovářskou výheň. Objev železné kovářské strusky je velmi důležitou a podstatnou informací týkající se místního vývoje kultur starší doby železné. Lze se domnívat, že lid platěnické kultury využíval místní zdroje železa, jejichž jedno naleziště bylo v okolí kopce Obírky a další cca 1,5 km severovýchodním směrem na lokalitě v okolí trati „V Pekle“. Místní těžba a zpracování rud železa musely už v té době být vázány na místní centrum moci a vlády, kterým mohla být právě osada v Podhoří. Na lokalitě v Podhoří nebyly objeveny žádné další důkazy místní metalurgie např. v podobě výhní či kovářských pecí, není však vyloučeno, že se nacházely mimo prostor sídliště, nebo v jeho neodkryté části. Podobná situace se nacházela např. v Miřejovicích, kde byly jámy se stopami zpracování

bronzu objeveny mimo ohrazený areál sídliště (*Gediga 2004*, 413).

Z dalších nálezů je třeba zmínit menší kusy dřevěných uhlíků, které se podařilo vyzvednout z několika objektů. Drobky uhlíků byly přítomny i v zásypech částí jam, někdy v šedých popelovitých vrstvách objevených hlavně ve výrobních objektech. Kromě uhlíků se na lokalitě nepodařilo objevit žádný další organický nález, jako např. zvířecí kosti či parohy, běžné na sídlištích v průběhu celého pravěku. Absence kostěných předmětů či zvířecích kosti, obvyklého sídlištního odpadu, je poněkud zvláštní a nelze ji vysvětlit ani agresivitou půdy, jelikož zvířecí kosti máme z ostatních lokalit v blízkém okolí, dokonce z lokality kultury s lineární keramikou z nedaleké Loučky (*Tájer 2008*).

Chronologické zařazení osady není vzhledem k absenci dobře datovatelných artefaktů příliš jednoduché. Můžeme se opřít v podstatě o několik lépe dochovaných keramických zlomků, vyzvednutých ze zásypů sídlištních jam. V souboru keramiky z lépe dochovaných fragmentů nádob máme částečně rekonstruovatelnou amforovitou zásobnicí mírně stlačeného tvaru, zdobenou svislými žlábků a jednotlivými pravidelně rozestavenými důlky na výduť a okružním žlábkem na rozhraní hrdla a výduť. Taková výzdoba nádob se vyskytuje např. na zásobnicích z Moravičan, které *Ľ. Nekvasil (1983, Ryc. 8–9)* datuje do klasické fáze kultury platěnické. Podobná nádoba se objevila i v hrobovém celku č. 1 v Blatci „Za nádražím“ datovaného do stupně HC, jakož i ostatní odkryté celky na tamní lokalitě (*Tájer 2004*, 105).

Skromná výzdoba ostatních zlomků amforovitých zásobnic, někdy redukováná např. buď jen do plastické lišty, nebo okružního žlábků, a na některých střepech znatelné protažení do štíhlejších tvarů evokuje spíše mladší dataci. Redukovaná výzdoba spolu s plynulou profilací nádob je totiž považována za chronologicky mladší prvek (např. *Baarová – Mikulková 2004*, 309; *Vokolek 1999*, 9).

Fragment nádoby s vypnulínou uzavřenou do rytého kroužku a s výzdobou tří šikmých rýh snad můžeme zařadit do Nekvasilovy výzdobné fáze datované do halštatu C a začátku halštatu D (*Nekvasil 1983*, 78). Podobně do mladších úseků halštatského období lze zařadit plynule profilovanou mísu s jednoduchou výzdobou pásu jemných žlábků ve tvaru písmene V umístěných na výduťi nádoby. Taková výzdoba se objevuje od Nekvasilovy fáze výzdobné až po vyvinutou a není neobvyklá ani v mladších úsecích platěnické kultury (*Nekvasil 1974*, Abb. 3: 4, 11). Zdobení svazky svislých rýh se objevilo i na zlomcích dvou osudí; tuto jednoduchou výzdobu lze nejspíš také zařadit do pozdější fáze platěnické kultury.

Železný otevřený náramek jednoduchého kruhového tvaru se vyskytuje po celou dobu halštatskou

a pro podrobnější chronologii není vhodný. Co se týče zlomku plankonvexního bronzového náramku, jde zřejmě o starší nález, který byl pravděpodobně donesen na lokalitu z hradiště na Obírce, které bylo osídleno v pozdní době bronzové (*Čižmář – Salaš 2009*).

Analogické bronzové náramky byly odkryty v depotu bronzových předmětů v cca 11 kilometru východním směrem vzdáleném Černotíně. Depot 31 bronzových předmětů byl nalezen v roce 1905 ve vápencovém lomu a je datován do pozdní doby bronzové (*Salaš 2005*, 417–418, tab. 335–338).

Na základě velmi chudého souboru hlavně keramických střepů nejsme schopni stanovit podrobnější chronologii lokality v Podhoří a jen rámcově ji můžeme umístit do klasického období platěnické kultury, a to do HC/HD1.

Zasazení do regionálního kontextu

Díky velkoplošným archeologickým výzkumům hlavně na stavbách dálnic v prostoru střední Moravy se podařilo během posledních let lokalizovat a prozkoumat mnoho nových archeologických stanovišť. Ani osada v Podhoří, objevená při stavbě rychlostní silnice R35, není v jižním vyústění Moravské brány ojedinělou lokalitou ze starší doby železné. V nevelké vzdálenosti od podhořského sídliště známe několik dalších nalezišť z doby halštatské. Významnou lokalitou objevenou na katastru Dolního Újezdu, ve vzdálenosti cca 6 km vzdušnou čarou jihozápadním směrem od osady v Podhoří, na samém okraji jižního ústí Moravské brány, byla osada kultury platěnické (*obr. 9: 3*). Lokalita byla odkryta během výstavby rychlostní silnice R35 Olomouc – Lipník nad Bečvou, na k. ú. Dolní Újezd v tratích „Dílnice“ a „Spálová“. Archeologickým výzkumem v roce 1996 bylo prozkoumáno přes 1000 objektů. Lokalita byla osídlena hlavně v pozdní době bronzové a starší době železné, několik menších nálezů patřilo do období neolitu (*Vítula – Kalábek 1999*, 342–343).

Sídliště se dodnes nedočkalo komplexního zpracování, a tak máme jen omezený počet informací týkajících se lidských aktivit a prostorového uspořádání osady. Dle dostupných údajů šlo o území s četnými tůňkami a podpovrchovými prameny, které zanikly následkem půdní eroze způsobené antropogenní činností a vyplnily se místy až 1,5 m silnými sedimenty s četnými kameny a keramickými nálezy. Kolem terénních depresí – vodních tůňek se rozprostírala intenzivní sídlištní zástavba, po které zbyly četné reliktů sloupových nadzemních staveb, zahloubených chat – polozemnic s dochovanými stopami ohnišť či krbů a jámy výrobního nebo hospodářského charakteru. Dalším významným objevem,

učiněným na této lokalitě, bylo odkrytí tří žárových hrobů rozmístěných na ploše 15 × 15 m. Dva z hrobů byly menší a měly chudší výbavu, a to 6 až 8 keramických nádob. Hrob třetí měl rozměry 2,5 × 2,5 m, byl přikryt kamenným závalem a uvnitř hrobové jámy se dochovaly stopy dřevěné konstrukce hrobové komory. Z hrobů bylo vyzvednuto 30 keramických nádob, z nichž některé nesly malovanou výzdobu slezského typu, a jeden železný nožík. Na základě nálezů byly hroby datovány do závěrečné fáze osídlení lokality, a to v průběhu stupně HC₂.

Celková prozkoumaná plocha měla rozlohu přes 6 ha. Archeologické objekty byly zkoumány v nepravidelném pásu o délce 740 m a maximální šířka prozkoumané plochy činila 180 m (*Vitula 1998*, obr. 4). Obě lokality, v Dolním Újezdu a v Podhoří, leží v nevelké vzdálenosti od sebe, při úpatí téhož pásma Oderských vrchů. Díky jejich zařazení do kultury platěnické se můžeme domnívat, že obě společnosti alespoň nějaký časový úsek musely koexistovat.

Další významnou lokalitou spadající do starší doby železné je cca 6 km jihozápadním směrem vzdálené pohřebiště kultury platěnické na lokalitě Trnávka 5, odkryté na trase stavby dálnice D1 v úseku Přerov – Lipník nad Bečvou (*obr. 9: 4*). Pohřebiště zabíralo plochu o přibližných rozměrech 54 m délky a 42 m šířky (rozloha cca 0,23 ha). Během výzkumu, který proběhl v létě roku 2013, bylo objeveno a prozkoumáno žárové pohřebiště kultury platěnické se 71 hroby a 36 objekty, ze kterých 9 představovaly kruhové žlábkové hrobky kolem hrobových jam (*Štín – Tajer 2014*). Hrobové celky z Trnávky 5 lze prostorově rozdělit do dvou skupin. Větší první skupina (48 hrobů) byla protažena podle osy SZ–JV a zabírala plochu o délce 53,50 m a šířce 24 m. Její osu tvořil stejně orientovaný pás hrobů se žlábkem. Druhá skupina (23 hrobů) ležela východně od skupiny první a zabírala malou obdélnou plochu o rozměrech cca 15 m × 13 m. Hroby se dochovaly v různém stupni destrukce. Mnoho z hrobových jam bylo zahlobených velmi mělce (hloubka ornice měla max. 0,30 m). V několika případech byly jámy vyhloubeny jen na úroveň podloží, a tak se dochovala jen dna se zbytkem keramických milodarů, někdy byly zlomky keramiky zachyceny na povrchu podloží, beze stop hrobové jámy. Keramická náplň hrobů představovala klasický inventář kultury platěnické. Z celků byly vyzvednuty amfory, často uvnitř se šálkem, početné mísy i misky, osudí různé velikosti, hrncovité nádoby, často s pokličkou a šálky. Poměrně hojně se objevily malované nádoby, převážně šálky, misky a menší osudí, ale také jedna větší amforovitá nádoba. Na nádobách převažuje „slezský“ typ malby. Ostatní inventář reprezentovaly železné náramky, jehlice, harfovité spona a především obloukovité nože. V menším počtu se objevily bronzové spirálky a špatně dochovaná spona. V hro-

bech byly nalezeny také skleněné korálky. Objevil se typ z tmavě modrého skla se třemi žlutými očky na bocích a drobné válcovité korálky hnědé barvy. Především na základě keramického inventáře můžeme pohřebiště zařadit do klasického stupně platěnické kultury v HC2/D1 s tím, že mnoho indikátorů na keramických nádobách naznačuje mladší dataci některých celků, a to až do mladší fáze HD2. Doba používání pohřebiště v časovém úseku HC2/D1 nám napovídá, že pohřebiště mohlo patřit lidu obývajícím nedalekou osadu na dnešním katastru Dolního Újezda, vzdálenou necelých 1,5 km severním směrem.

Do staršího období popelnicových polí dále spadá hradisko objevené na kopci jménem Obírka, jež je součástí okrajového hřebene Oderských vrchů, vzdáleného cca 3 km severozápadním směrem od lokality v Podhoří (*obr. 9: 2*).

Hradisko o rozloze kolem 9 ha je známé četnými nálezy bronzových depotů a solitérních nálezů bronzových předmětů (*Čižmář – Salaš 2009*). Archeologická lokalita byla poprvé zjištěna díky nálezům kovových artefaktů při detektorovém průzkumu. Podle autorů statě se lze domnívat, že z prostoru hradiska a jeho okolí bylo vyzvednuto aspoň deset bronzových depotů, ze kterých se podařilo zachytit a zdokumentovat *in situ* pouze čtyři (*Čižmář – Salaš 2009*, 65). Z nalezených bronzových artefaktů zasluhují kovadlinky, objevené v celkovém počtu 5 a 4, četné nálezy sekýrek s tulejkou a s laloky, dvě deformované masivní jehlice typu Deinsdorf a ojedinělý nález šálku typu Blatnica (*Čižmář – Salaš 2009*, 65–66, obr. 4–6). Kromě nálezů z pozdní doby bronzové byly na hradišti objeveny také početné bronzové a hlavně železné artefakty spojované s laténským osídlením lokality. V objeveném souboru laténských bronzových artefaktů nalezneme např. spony, součásti opaskového řetězu – články s obdélníkovými postranními destičkami – a kuželovité závěsky s emailovou výzdobou, kroužky s hráškovitými nálitkami, zlomky zrcadel, atd. Mezi železnými nálezy se objevily např. opaskové zápony, zástita meče, různé typy nožů, dláto, radlice s bočními laloky, sekery s tulejí a objímky kos. Významným nálezem byl depot železných předmětů, který obsahoval 5 dlouhých kos, sekeru, dláto, 2 obloukovité nože a ingot suroviny (*Čižmář – Salaš 2009*, 66–69, obr. 7–8). Hradisko nebylo zatím prozkoumáno systematickým archeologickým výzkumem a jeho časově zařazení spadá do tří období, do mladší a pozdní doby bronzové (Br D-H B2), latěnu (LT C2–D1) a zřejmě i do počátku období stěhování národů (*Čižmář – Salaš 2009*, 70). Nálezy ze starší doby železné nebyly na lokalitě doposud zaznamenány, můžeme se však domnívat, že plocha hradiště byla využívána i ve starší době železné, o čemž může svědčit objev zlomku plankonvexního bronzového náramku z objektu v Podhoří. Přesnější dataci lokality a podrobněji

Obr. 9 Zasazení do lokálního kontextu: 1 – Podhoří „Shony“ (sídlíště ze starší doby železné), 2 – hradiště „Obírka“ (pozdní doba bronzová), 3 – Dolní Újezd (sídlíště ze starší doby bronzové), 4 – Trnávka (pohřebiště ze starší doby železné), 5 – Podhoří-obec (ojedinelý nález), 6 – Jezernice-obec (ojedinelý nález). Mapa ZM 1 : 10 000. – Fig. 9 Embedding of the site into the local context: 1 – Podhoří “Shony” (settlement from the Early Iron Age), 2 – fortified settlement “Obírka” (Late Bronze Age), 3 – Dolní Újezd (settlement from the Late Bronze Age), 4 – Trnávka (cemetery from the Early Iron Age), 5 – Podhoří-obec (isolated finding), 6 – Jezernice-obec (isolated finding). Map 1 : 10 000.

ší poznání pravěkých aktivit a funkce hradiska by určitě přinesl systematický archeologický výzkum.

Vzhledem k četným nálezům nástrojů metalurgické výroby z pozdní doby bronzové a předpokládaným východiskům rud na „Obírce“ a polymetallických rud z nejbližšího okolí hradiska cca 1,5 km východním směrem od lokality (Jinochová 1994) nebylo by překvapivé odhalení stop po místní metalurgické výrobě.

Z nejbližšího okolí lokality neznáme žádná jistá pohřebiště z pozdní doby bronzové či starší doby železné, která vzhledem k osídlení hradiska na „Obírce“ a osady v Podhoří musela existovat. Stopy nepřesně datovaných nálezů popelnic přesto máme z nedaleké obce Jezernice (obr. 9: 6), o kterých psal J. Skutil (1933, 116): „J. Badura se zmiňuje VM II. 179, že v obvodu obce byly nalezeny nástroje z mladší doby kamenné a popelnicová pole.“ Tamtéž najdeme zmínku o nálezů popelnic přímo v obci Podhoří: „V zahradě č. 15 prý byla nalezena popelnice (VM II. 245)“; (Skutil 1933, 119, obr. 9: 5).

Objevy zmíněné J. Skutilem a učiněné někdy začátkem 20. století nebyly nikdy verifikovány

archeologickými výzkumy, a tak nelze určit, zda šlo o ojedinelé nálezy či o součásti větších nálezových celků, např. pohřebiště. Krátké zmínky bez kreseb a popisů nálezů nám nedovolují ani přesnější identifikaci v terénu, ani chronologické zařazení objevů v rámci popelnicových poli.

Na základě nových archeologických nálezů a starších ojedinelých objevů, se můžeme domnívat, že osada v Podhoří nebyla osamělým sídlištěm, ale že zapadala do lokálního osídlení a že její poloha odpovídá funkci centrální politické jednotky či obchodního emporia, jakou dříve mohlo mít hradiště na „Obírce“ (Čižmář – Salaš 2009, 72).

Interpretace zkoumaných situací

Prozkoumaná plocha na lokalitě v Podhoří pravděpodobně představuje pouze část pravěké osady, která dle horizontální stratigrafie pokračuje dále jižním směrem mimo zábor stavby.

Zkoumaná část osady o tvaru půlkruhu měla rozměry 132 m do délky a 55 m šířky. Pokud by šlo, jak

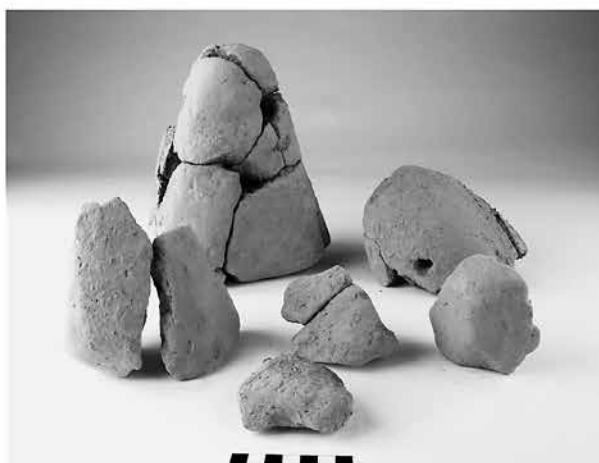
1

2

3

4

5

6

Obr. 10 Fotografické snímky vybraných nálezů z lokality: 1–3, 6 – keramika, 4 – tkalcovské závaží, 5 – železný náramek. –
Fig. 10 Photos of selection of the artefacts found on the referred site: 1–3, 6 – pottery, 4 – loom weight, 6 – iron bracelet.

se lze domnívat, o sídliště postavené na kruhovém půdoryse, jeho rozměry by dosahovaly cca 132 m do délky a 110 m šířky. Na lokalitě bylo objeveno celkem 189 objektů, z toho 135 byly kúlové, resp. sloupové jamky. Objekty byly rozmístěny v širokém pásu tvaru nepravidelného půlkruhu o šířce cca 28 až 34 m, kolem prázdné vnitřní plochy o délce 68 m. Na celkovém plánu lokality jsou zřetelné stopy po čtyřech nadzemních stavbách větších rozměrů, umístěných v nepravidelných odstupech po obvodu půlkruhu. Na východní straně sídliště stály blízko sebe dvě stavby, struktury 1 a 2, stejné konstrukce, každá vnitřně dělená na dva prostory. Tyto stavby dle mého názoru měly hospodářskou funkci, např. ustájení zvířat, měly stejný tvar a byly i podobně orientované (menším prostorem směrem k vnitřní ploše sídliště). Je pravděpodobné, že tyto domy nebyly postaveny zároveň, ale že struktura 2 je mladší. K takovému závěru vedla pozorování keramických střepů získaných ze zásypů sloupových jam. Zlomky z jamek struktury č. 2 byly více „omleté“ a poničené než střepy ze zásypů jamek struktury č. 1 či ostatních staveb, z čehož se můžeme domnívat, že střepy ze struktury č. 2 delší dobu podléhaly přírodním, zoo- a antropogenním korozním vlivům na povrchu země.

Severozápadním směrem po obvodu kruhu se našla další nadzemní stavba s poněkud netypickou konstrukcí střechy, s kratší jižní stranou obrácenou dovnitř osady a s delší severní stranou. Tato stavba měla výrazně zesílenou západní stěnu s mohutnějšími sloupy a podobně velký sloup podpíral uprostřed hřeben střechy. Zvláštní je též uspořádání sloupů po obvodu stěn. Stěny západní a jižní a také část vnitřní řady sloupových jam měly jamky rozestavené v pravidelných intervalech v rozmezí 2–2,5 m. Stěny východní a severní měly jednak menší počet jamek, jednak byly rozestavené ve větších rozestupech, někdy se zdálo, že zde sloupové jámy chyběly. Pokud rozestup jamek stěn západní, jižní a dokonce i východní naznačuje drážkovou metodu stavby stěn, tak u severní stěny není typ konstrukce jistý. Přesto se zdá, že šlo o stavbu s posílenou konstrukcí, možná s patrem, která měla obytný účel, ale mohlo se též jednat o druh stavby sloužící k uskladnění úrody. Četné nálezy zlomků mazanice v zásypech kúlových/sloupových jamek napovídají, že stavba mohla být původně omítnuta mazanicí.

Poslední z větších nadzemních staveb stála na východním okraji plochy sídliště a šlo patrně o chatu krytou valbovou střechou. Také i zde byly vyzvednuty zlomky mazanice v zásypech sloupových jam, pravděpodobné stopy mazanicové omítky stěn. O funkci obydlí vypovídají čtyři rozbitá jehlancovitá závaží nalezená v protáhlé jámě/hliníku cca 4 m jihovýchodním směrem od chaty.

Poslední ze struktur byla menší stavba čtvercového půdorysu, která stála v centrální části plochy sídliště, na vnitřním okraji pásu objektů.

Na západní straně sídliště, v prostoru mezi strukturami 1, 2, 3 a 5, se nacházela většina sloupových jam, které nebyly začleněny do žádné ze struktur a jejichž funkce není zřejmá. Mohlo jít o stopy plotů, menších ohrad, nebo o zbytky nečitelných nadzemních staveb.

V prostoru lokality ležely i dva podlouhlé objekty – hliníky, u nichž také nelze vyloučit výrobní funkci. Další objekty větších tvarů, s možnou výrobní funkcí, se našly blíže vnějšímu okraji pásu objektů mezi strukturami 1, 2 a 3. Na severovýchodním okraji sídliště, mezi strukturami 3 a 4, se objevilo několik mělkých objektů střední velikosti s nejasným účelem a několik volně rozptýlených sloupových jam. Menší skupina střední velikosti jam byla objevena cca 15 m východním směrem od struktury č. 4 na okraji sídliště. Z těchto jam pochází několik zlomků keramiky a početný soubor mazanice.

Na ploše výzkumu kolem sídliště se nepodařilo najít stopy jamek nebo žlábků, které by bylo možné s jistotou identifikovat jako pozůstatky lineární struktury, plotu nebo ohrady, vymezující prostor osady a oddělující ji od okolí. Několik jamek na západní straně sídliště (obj. 6, 5, 80, 43) tvořilo mírně ohnutý lineární tvar, avšak považovat je za zbytky ohrady by bylo poněkud nadsazené. Podobná situace se nacházela i na východní straně osídleného prostoru kde bychom mohli zaznamenat jisté pravidelnosti rozestupu sloupových jam a pokusit se z nich sestavit lineární strukturu (nap. obj. 150, 151, 146, 175, 174 a 186), i zde by však šlo spíše o spekulace než doložený element zástavby osady. Navíc vzdálenosti 5–10 m, i více, mezi ojedinělými kúlovými jamkami hypotetického plotu jsou od sebe poněkud příliš vzdálené, pokud by se mělo jednat o typ konstrukce známý z ostatních lokalit ze starší doby železné s doloženými stopami ohrad. Např. v Mitejowicích byly vzdálenosti mezi kúly ohrazeného areálu v rozmezí od 1,2 až 1,8 m, s minimálním rozměrem 0,80 m a maximálním 2,40 m (*Gediga 2004*, 413), na lokalitě Zabrodzie bylo rozestavení sloupů oploceného areálu nejčastěji v rozmezí od 1,40 do 1,60 m, někdy byly mezery větší – až 2,40 m, našla se ovšem místa, jako třeba na severní straně ohrady, kde se sloupy dotýkaly (*Baron – Golański – Schellner 2011*, Fig. 3). Po celém obvodu areálu v Zabrodziu byly pozorovány větší mezery mezi skupinami sloupů o šířce do 7 m, podle autorů výzkumu není jisté, zda byly vynechány úmyslně, či též šlo o nedochované nebo archeologický nečitelné úseky plotu jiné konstrukce (*Baron – Golański – Schellner 2011*, 244–345).

Rovněž častými, ne-li častějšími, jsou na lokalitách stopy ohrad v podobě pravidelných žlábků,

např. Loděnice (*Juchelka 2015*), Kuřim (*Čižmář 1995*, Abb. 2), Praha 9 – Miškovice (*Trebsche 2011*) a mnoho dalších lokalit zmíněných v odborné literatuře (např. *Kopiasz 2003*, 157–163; *Juchelka 2015*, 114–117). Vzhledem k jejich absenci na lokalitě v Podhoří není třeba se jimi podrobněji zabývat, avšak jejich výskyt je nutné mít na paměti, protože se na ohrazených lokalitách rovněž vyskytují často, jako ohrady postavené z řad sloupů, někdy dokonce oba způsoby oplocení vystupují spolu (*Gediga 2004*, 413, Ryc. 6; *Bugaj – Kopiasz 2006*, Ryc. 2, 10). Protože ohrady kolem sídlišť jsou na obdobných lokalitách ze starší doby železné zcela běžnou záležitostí, nelze existenci oplocení zcela zavrhnout ani na lokalitě v Podhoří.

Svým tvarem, vnitřním uspořádáním a velikostí zapadá osada v Podhoří výrazně do skupiny osad, většinou hrazených, postavených na půdorysu kruhu, někdy čtverce (např. Milejowice). Ty mohly sloužit jako předloha halštatského, následně pak laténského dvorce a objevují se již začátkem pozdní doby bronzové. Nejblíže analogii k podhořskému sídlišti najdeme na lokalitách z oblasti polského Slezska, a to v Milejowicích a Zabrodziu. Rozplánování osad do pravidelných uzavřených celků sestavených z nadzemních staveb různého účelu, koncentrujících se kolem centrální nezastavěné plochy, je velmi blízké vnitřnímu rozplánování odkrytého úseku osady u Podhoří. Dvě skupiny domů z Milejowic, na severním pásu zkoumané plochy, byly postaveny na čtvercovém půdoryse o max. rozpětí cca 55 a 45 m, a koncentrovaly se kolem vnitřních čtvercových ploch o rozměrech 20 × 25 m, 16 × 26 m. Na plochách bylo identifikováno 26 a 13 staveb. Na stejné severní ploše zkoumané lokality, směrem k její východnímu okraji, bylo odkryto méně pravidelné seskupení 12 staveb postavených na plánu nepravidelného kruhu o průměru 50 m (*Bugaj – Kopiasz 2006*, 179, 185). Na jižním pásu osady téže lokality bylo odkryto asi nejzajímavější seskupení 27 staveb uzavřených kruhovou konstrukcí palisády o průměru 86 m, s vnitřní plochou cca 50 m (*Bugaj – Kopiasz 2006*, 192, Ryc. 2, 10). Na lokalitě v Zabrodziu, v severozápadní části lokality, najdeme skupinu 13 staveb rozmístěných na plánu nepravidelného kruhu o průměru 52 m, uzavřených uvnitř kruhové palisády (*Baron – Golański – Schellner 2011*, 344, Fig. 3).

Východně od oplocené skupiny domů, na téže lokalitě, najdeme méně pravidelný sídelní areál označený jako S2. Tato část osady byla situována na půdorysu půlkruhu delší osou orientovaného SZ–JV a jeho rozměry byly 72 m délky a 40 m šířky s vnitřní plochou o rozměrech 40 m × 29 m. Areál s devíti stavbami byl otevřený na jižní stranu a postrádal stopy oplocení (*Baron – Golański – Schellner 2011*, Fig. 3). Podobné vnitřní rozplánování osady, na půdorysu čtverce o mírně konvexních stěnách, najdeme i na

spektakulární lokalitě v Opatovicích nad Labem (*Vokolek – Sedláček 2010*). Centrální areál obklopený hradbou měl vnitřní průměr 38 m a pozůstatky nadzemních staveb byly situovány uvnitř podél opevnění (*Vokolek – Sedláček 2010*, 360, obr. 3, 10). K tomuto opevnění přiléhaly další, rovněž oplocené sídlištní či hospodářské areály. Stopy sídliště s pravidelnou, zřejmě čtvercovou zástavbou byly zachyceny na další východočeské lokalitě ve Slepoticích, datované do HC1 (*Vokolek 2002*). Při výzkumu v místní pískovně v roce 2001 zde byly odkryty půdorysy sloupových domů, o rozměrech 14 × 10 m první a druhý s rozměry 14 × 7 m. Podle V. Vokolka do stejného období a sídlištního okrsku spadají další dvě chaty odkryté v nedaleké vzdálenosti a všechny tyto domy tvoří část vesnice postavené na půdorysu písmene L kolem vnitřní nezastavěné plochy (*Vokolek 2002*, 47–52).

Během srovnání zmíněných lokalit ze starší doby železné s osadou z Podhoří si můžeme povšimnout, že sídliště v Podhoří je méně kompaktní a méně rozsáhlé než uvedené osady, také počet nadzemních objektů je menší než na ojedinelých vymezených sídlištních areálech hlavně v Milejowicích a Zabrodziu. Můžeme se domnívat, že počet nadzemních staveb nebyl omezen jen na pět domů, a že další stavby stály jižně od plochy výzkumu a jejich konečný počet byl zřejmě větší. Množství staveb ovšem nemuselo být nijak velké a záviselo hlavně na počtu obyvatel osady a jejich nárocích na bydlení, uskladnění úrody či ustájení dobytka. Stejně požadavky měly vliv na rozměry osídlené plochy a byly přizpůsobené jak přírodním podmínkám, tak hlavně potřebám místní společnosti. Není rovněž vyloučeno, že odkrytá část sídliště v Podhoří je jen okrajem jednoho z více areálů v rámci sídlištní struktury, jak to známe z Milejowic, Zabrodzia či Opatovic nad Labem, a že konečný rozsah osídlení v Podhoří je značně větší.

Samotná funkce osady, podobně jako na ostatních lokalitách toho typu, není zřejmá.

V odborné literatuře se nejčastěji setkáváme s interpretací osad s pravidelnou zástavbou a hlavně se stopami ohrad či plotů jako center politické moci, sídel společenských elit – dvorců, viz např. Opatovice nad Labem (*Vokolek – Sedláček 2010*, 362), dále např. jako kultovních center – Kuřim (*Čižmář 1999*, 77), Milejowice (*Bugaj – Kopiasz 2006*, 201) či metalurgických středisek (*Bugaj – Kopiasz 2006*, 201–202; *Gediga 2004*, 414). Ovšem setkáme se i s názory, že šlo o běžné osady, které nemusely, dokonce i pokud šlo o osady oplocené, být odrazem aristokratické manifestace moci a odlišnosti v rámci pravěkého společenství (*Baron – Golański – Schellner 2011*, 355–356).

Lokalita u Podhoří byla odhalena jen z části, a tak nám není známa celá její rozloha, vnitřní uspořádání prostoru sídliště, počet staveb, ani jejich funkce. Můžeme se domnívat, že šlo o osadu, která svým

tvarem zapadá mezi naleziště ze starší doby železné, objeňovaná v poslední době.

V souvislosti s nálezem železné strusky z obj. 69 v Podhoří můžeme uvažovat o místní metalurgické produkci kovu. Ovšem kromě zmíněného fragmentu železné strusky a železného náramku z obj. 123 nemáme žádné další indicie, které by potvrzovaly metalurgii železa na lokalitě. Výzkumem nebyly zachyceny stopy ohnišť, kovářských výhni ani jiných zařízení tohoto typu, která je možno spojit s kovářskou činností. Keramický materiál z osady byl poměrně chudý a ani v něm nebyly objeveny zlomky dyzen, tyglíků či jiných keramických zlomků se stopami zesklivatění, znakem vysokých teplot dosahovaných během hutnické či kovářské výroby. Není vyloučeno, že důkazy místní metalurgické činnosti by se mohly najít na neprobádaných úsecích osady, či v jejím blízkém okolí, je to ovšem otázka budoucích archeologických výzkumů. Jistou stopou k místnímu hutnictví a zpracování železa jsou dva výchozy polymetalických a železných rud na kopci Obírce a v jeho blízkosti (cca 1,5 km severovýchodním směrem od hradiště), vyznačené na mapě ložisek nerostných surovin ČR (Jinochová 1994). Avšak i tyto informace by potřebovaly ověřit výzkumem jak archeologickým, tak geologickým, což by vzhledem k poloze výchozů ve vojenském prostoru Libavá bylo poněkud obtížné. Stopy místní metalurgie byly potvrzeny např. na osadě v Milejovicích, kde východně od ohrazeného areálu byl odkryt komplex jam, ze kterých byly vyzvednuty hliněné odlévací formy, zlomky bronzů a také hotové výrobky patřící většinou ke koňskému postroji (Gediga 2004, 413). Také z Kuřimi z obj. 43 odkrytého uvnitř rondeloidu pochází nálezy zlomků hliněných forem na lití bronzů (Čížmář 1999, 75). Další artefakty nalezené na sídlišti v Kuřimi spojené s metalurgií pocházejí z objektů 3, 9, 12, 19, 21, 27 a 28. V obj. 28 se našly zlomky ztracených forem a keramická dyzna, další různě tvarované a profilované licí formy, a zlomky jednoho tyglíku byly objeveny i v ostatních zmíněných objektech. Místní zpracování železa dokládají zlomky strusky z objektů 2, 3 a 28 (Žeman 2011, 48–51).

Nesmíme zapomenout na nepřímé důkazy metalurgie z hradiště na Obírce, které by mohly podpořovat teze o eventuálním využívání místních zdrojů polymetalických rud v pozdní době bronzové. Není vyloučeno, že tradice místního zpracování kovu pokračovala i v době halštatské a jen se přesunula z hradiště na pohodlnější otevřenou polohu. Není též vyloučeno, že podobně jako dříve hradiště na Obírce (Čížmář – Salaš 2009, 72), i sídliště v Podhoří plnilo funkce vládního ústředí spojeného s místní nobilitou a zároveň úlohu emporia při obchodní stezce procházející Moravskou bránou.

Závěr

Na lokalitě Podhoří „Shony“ byla v roce 2002 prozkoumána část osady ze starší doby železné, rámcově spadající do období HC2/D1. Výzkumem byla odkryta část sídliště půlkruhového tvaru o průměru 133 m, o které se domníváme, že je to snad polovina většího sídlištního celku. Osada má analogie v obdobných nalezištích z Moravy, Čech a hlavně polského Slezska. Tamní sídlištní areály mají kompaktní tvary založené na víceméně pravidelných půdorysech čtverců či kruhů, často se stopami hrazení, dodnes dochovanými jako obvodová řada sloupů či žlábek (nap. Kuřim, Opatovice nad Labem, Loděnice, Milejowice, Zabrodzie, Stary Śleszów). Vysvětlení funkcí hrazených osad je poměrně komplikované a existuje mnoho teorií, které se zřetelem na materiálovou základnu, místní archeologický kontext a přírodní podmínky interpretují osady nejčastěji jako sídla elit, sakrální okrsky či centra metalurgické výroby (např. Juchelka 2015).

Stopy metalurgie, ač nepřímé, máme i z osady v Podhoří a její výhodné postavení v prostoru jižního vyústění Moravské brány mohlo předurčovat lokalitu k funkci centra místní nobility a vlády.

Oproti obdobným sídlištním nálezům ze starší doby železné byl na lokalitě v Podhoří identifikován jen poměrně malý počet nadzemních staveb, které reprezentovaly dvě hospodářské budovy (struktury č. 1 a 2) a dvě stavby pravděpodobně obytné funkce (struktury č. 3 a 4). V neprozkoumaném prostoru sídelního areálu lze samozřejmě počítat s dalšími nadzemními objekty, i přesto by šlo, co do počtu staveb, o sídlištní jednotku menších rozměrů, která by svou velikostí naznačovala, že zde sídlila nepočetná komunita.

Na základě těchto předpokladů se s opatrností můžeme domnívat, že sídelní areál v Podhoří patřil jen jedné rodině či uzavřené sociální skupině. Nelze také vyloučit, že zde mohlo jít o předchůdce pozdně halštatských a laténských dvorců, a to i přes absenci reliktních plotů či palisád, a přes to, že z formálního hlediska zkoumaný okrsek nelze uznat za dvorec (Venclová 2000, 458–460).

Závěrem lze jen dodat, že komplexnější obraz místního života v pravěku mohou přinést jen další archeologické výzkumy a tento článek má za úkol upozornit na zajímavý sídlištní okrsek, který zapadá do sítě podobných osad ze starší doby železné.

Summary

The archaeological site Podhoří in the track “Shony” lies in the southern part of the Moravská brána on the slightly undulated terrace overlooking the right bank of the Bečva River, approx. 3.5 km from its current flow and 1.5 km

from the Oderské Vrchy foothills, part of Malý Jeseník. The settlement revealed by the research was located on the plateau with great view of the Moravská brána. Moravská brána is approx 5.2 km wide here and it is the narrowest passage enclosed by the Oderské Vrchy and Podbeskydská pahorkatina (hillside).

The site itself lies in the altitude of 300 meters above the sea level, the closest steep hills are approximately 600 meters high (Juřacka 589 m, Kopánky 584 m and Obírka 622 m). The Bečva Valley lies approximately in the height of 235 meters above the sea level; the above-mentioned terrace with the Hallstatt settlement and slight southern slope has the height between 250 and 310 meters above the sea level. Archaeological objects (total of 189) were concentrated on the area of 133 meters in length and 55 meters in width and were centered into the shape of irregular semi-circle. The apex of the semi-circle was in the central part of the excavated area, its outer lines were touching the southern part of the site's border. With regards to the shape of the construction we assume that the settlement was built as a circle with empty inner space and that the hidden part of the settlement lies south from the highway. Majority of the excavated objects were post holes (135). The rest of the objects is represented with settlement pits of smaller sizes, one labor object and 2 objects identified as shallow clay pits. Majority of the post holes formed regular structures which can be linked into the profiles of original above-ground buildings of different shapes and sizes. Four of these buildings were located in regular intervals on the outer perimeter of the settlement area and one building (smallest in the size) was situated on the inner perimeter of the settlement.

STRUCTURE No. 1: Above-ground building of the regular rectangular shape arranged in the EEN–WWS axis, situated on the southwest border of the settlement. The construction was formed by 12 post holes. The construction was 13.6 meters long and 5.8 meters wide and its total area was 79.0 m². The inner short wall was located 3.5 meters from the NE wall and divided whole construction into two parts – smaller one with area of 20.5 m² and bigger one with area of 58.5 m². This does not look like 2-room house but a smaller roofed farmstead (NE part) and later completed fenced area (SW part).

STRUCTURE No. 2: Construction oriented in the E–W axis was bigger than structure no. 1. It had almost regular rectangular shape but not that exactly defined as the previous structure. The dimensions of the structure were approx. 18.5 m in length and 9 m in width, the area of the structure was therefore 169.5 m². Even here we can see the division of the construction into 2 parts, the bigger one had area of 122.5 m², the smaller one area of 47.0 m². Similar to the structure no. 1 we assume this structure to be of farmstead type.

STRUCTURE No. 3: Construction of a regular rectangular shape was oriented in the E–W axis and was 10.9–11.15 meters long and 6.10–6.6 meters wide. We can clearly see 3rd long inner line of holes – this is probably an element supporting the crest of the roof. This line was moved to the southern part of the building and divided the house into two asymmetrical halves. This building looks like the most huge and solid construction from all constructions excavated on this site. There are regular intervals between the post holes of the western wall (2.20 metres) and remind of the post-and-plank construction. Strengthened posts of the western and eastern wall together with strengthened western part of the inner post hole line lead to the opinion of a second floor or a storage area (for exam-

ple to store grain as there were no storage pits excavated on this site).

STRUCTURE No. 4: This structure was excavated in the eastern part of the archeological site. This construction was oriented in the NW–SE axis and its wider part was attached faced the inner space of the settlement. The house had a rectangular shape and was 9.14 metres long and 6.8 metres wide, its area was 62 m². The base of the construction were two long walls with post holes marks – this indicate the groove wall construction of the house. We have located traces of the 3rd holes line inside of the house, this line supported the crest of the terrace roof. Irregular holes divided the house into two asymmetrical naves; bigger nave leading to the center of the settlement and the smaller nave (2.0 meters wide) on the NW side.

Small set of archaeological artefacts was excavated from the filling of these objects, especially ceramic shards from vessels needed at the settlement – storage bowls, pots and bowls. We have also found small pieces of daub lumps – the biggest number of daub lumps is from holes of structure 3 and 4. This indicates these buildings had outer daub wall and were built for building purposes.

Two interesting artefacts were excavated – iron circle bracelet and a fragment of bronze plankvex bracelet. The iron bracelet can be considered as iconic for whole Hallstatt period; the bronze one was much older and can be dated to the late Bronze Age.

A piece of slag in one of the objects on the Podhoří site can refer to the local metallurgic production. Based on the limited depot of chronologically dated ceramic shards we can date this archaeological site to the Hallstatt phase HC/D₁.

We can compare this settlement to the similar types of settlements in Moravia, Bohemia and Polish Silesia. Due to its location at the southern part of the Moravská brána this settlement can be seen as the local center of power, trade center and the importance of this settlement was intensified with the local metallurgic production.

Prameny

- Jinochová, J. 1994:* Mapa ložisek nerostných surovin ČR. List 25 – 11. Hlubočky.
- Moník, M. 2015:* Zpráva k leštěnému výbrusu z lokality Podhoří – Shony. Katedra geologie UPOL. Olomouc.
- Tajer, A. 2008:* Loučka 1 – Padělky I–II. Nálezová zpráva č. j. 3221/08 ze záchranného archeologického výzkumu, uloženo v Archivu AÚ AV ČR Brno, v. v. i.
- Vitula, P. 1998:* Dolní Újezd 1. Nálezová zpráva č. j. 2625/07 ze záchranného archeologického výzkumu, uloženo v Archivu AÚ AV ČR Brno, v. v. i.

Literatura

- Baarová, Z. – Mikulková, B. 2004:* Halštatské žárové pohřebiště v Drnovicích (okr. Vyškov). *Pravěk* NŘ 14, 287–331.
- Baron, J. – Golański, A. – Schellner, K. 2011:* Problems of interpretation of early Iron Age fenced settlements from Zabrodzie. A case study of site 8 from Zabrodzie, Wrocław district. *Sprawozdania Archeologiczne* 63, 319–356.
- Bláhová-Sklenářová, Z. 2012:* Obytné stavby doby bronzové – otázky stavebního a konstrukčního vývoje. In: M. Popelka – R. Šmidtová (eds.): *Praehistorica* 30/2.
- Bugaj, E. – Kopiasz, J. 2006:* Próba interpretacji zabudowy osady z wczesnej epoki żelaza na stanowisku Milejowice

- 19, pow. wrocławski. In: B. Gediga – W. Piotrowski (eds.): *Architektura i budownictwo epoki brązu wczesnych okresów żelaza – problemy rekonstrukcji*. Biskupin-Wrocław, 175–208.
- Czudek, T. 1997: Reliéf Moravy a Slezska v kvartéru. Tišnov.
- Čižmář, Z. 1995: Das hallstattzeitliche Gehöft in Kuřim. *Pravěk NŘ* 5, 217–254.
- Čižmář, Z. 1999: Kuřim, okr. Brno-venkov. In: V. Podborský a kol. (eds.): *Pravěká sociokulturní architektura na Moravě*. Brno, 73–80.
- Čižmář, M. – Salaš, M. 2009: Nové hradiště v Moravské bráně. *Archeologické rozhledy* 61, 63–76.
- Gediga, B. 2004: Problemy socjotopografii osad ludności kultury lużyckiej. In: E. Kazdová – Z. Měřinský – K. Šabatová (eds.): *K počtě Vladimíru Podborskému. Přátele a žáci k sedmdesátým narozeninám*. Brno, 409–418.
- Ťuchelka, J. 2014: Lužická kultura v českém Slezsku. Brno.
- Ťuchelka, J. 2015: Sídliště ze starší doby železné v Loděnicích u Opavy. *Časopis Moravského zemského muzea* 100, 97–123.
- Kopiasz, J. 2003: Osada kultury lużyckiej na wielokulturowym stanowisku Stary Śleszów 17, powiat Wrocław. In: B. Gediga (ed.): *Archeologiczne Zeszyty Autostradowe Instytutu Archeologii i Etnologii PAN. Seria wrocławska 2*. Wrocław, 101–226.
- Michálek, J. – Chytráček, M. 2008: Halštatská mohylová kultura. In: N. Venclová (ed.): *Doba halštatská. Archeologie pravěkých Čech* 6. Praha.
- Moszyński, K. 1967: *Kultura ludowa Słowian. Tom I – kultura materialna*. Warszawa.
- Niesiołowska-Hoffman, A. 1963: Ze studiów nad budownictwem plemion kultury lużyckiej. *Slavia antiqua* 10, 25–130.
- Říthovský, J. 1982a: Lovčičky. Jungbronzezeitliche Siedlung in Mähren. *Materialien zur Allgemeinen und Verleichen Archäologie* 15.
- Říthovský, J. 1982b: Hospodářský a společenský život velatické osady v Lovčičkách. *Památky archeologické* 73, 5–56.
- Salaš, M. 2005: Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku I–II. Brno.
- Skutil, J. 1933: Předhistorické osídlování a nálezy z Hranicka a Lipenska. *Záhorská kronika* 15-4, 98–126.
- Šín, L. – Ťajer, A. 2014: Trnávka (k. ú. Dolní Újezd, okr. Přerov). *Přehled výzkumů* 55-1, 225–227.
- Ťajer, A. 2004: Hroby platěnické kultury z Blatce, okr. Olomouc. *Ročenka* 2003, 94–112.
- Ťajer, A. 2008: Předběžné výsledky archeologického výzkumu kultury platěnické z lokality Lipník nad Bečvou – Trnávka (okr. Přerov). Opava.
- Ťrebshe, P. 2011: Die Architektur der ältereisenzeitlichen Siedlung von Prag 9 – Miškovice. *Památky archeologické* 102, 217–270.
- Vařeka, P. 1992: Mazanice – středověký stavební materiál v archeologických pramenech a problematika jeho interpretace. *Sborník společnosti přátel starožitností* 3, 105–110.
- Venclová, N. 2000: Dvorce a druidové. In: I. Pavlů (ed.): *In memoriam Jan Rulf. Památky archeologické – Supplementum* 13, 458–471.
- Vitula, P. – Kalábek, M. 1999: Dolní Újezd (okr. Přerov). *Přehled výzkumů* 39 (1995–1996), 342–343.
- Vokolek, V. 1999: Východočeská halštatská pohřebiště. Pardubice.
- Vokolek, V. 2002: Závěrečná zpráva o archeologickém výzkumu ve Slepoticích v roce 2001. *Výroční zpráva Východočeského muzea Pardubice za rok 2001*, 47–52.
- Vokolek, V. 2008: Slezskoplatěnická kultura. In: N. Venclová (ed.): *Doba halštatská. Archeologie pravěkých Čech* 6. Praha.
- Vokolek, V. – Sedláček, R. 2010: Halštatský dvorec a urbanistická struktura sídliště Opatovice nad Labem, okr. Pardubice, Čechy. In: V. Furmánek – E. Mirošayová (eds.): *Popelnicové polia a doba halštatská. Zborník referátov z 10. medzinárodnej konferencie „Popelnicové polia a doba halštatská“*. Nitra, 353–364.
- Žeman, J. 2011: *Doklady metalurgie bronzu na halštatských lokalitách na Moravě. Rukopis bakalářské práce. Ústav archeologie a muzeologie FF MU, Brno.*

Mgr. Arkadiusz Ťajer
 Archeologické centrum Olomouc
 E-mail: tajer@ac-olomouc.cz